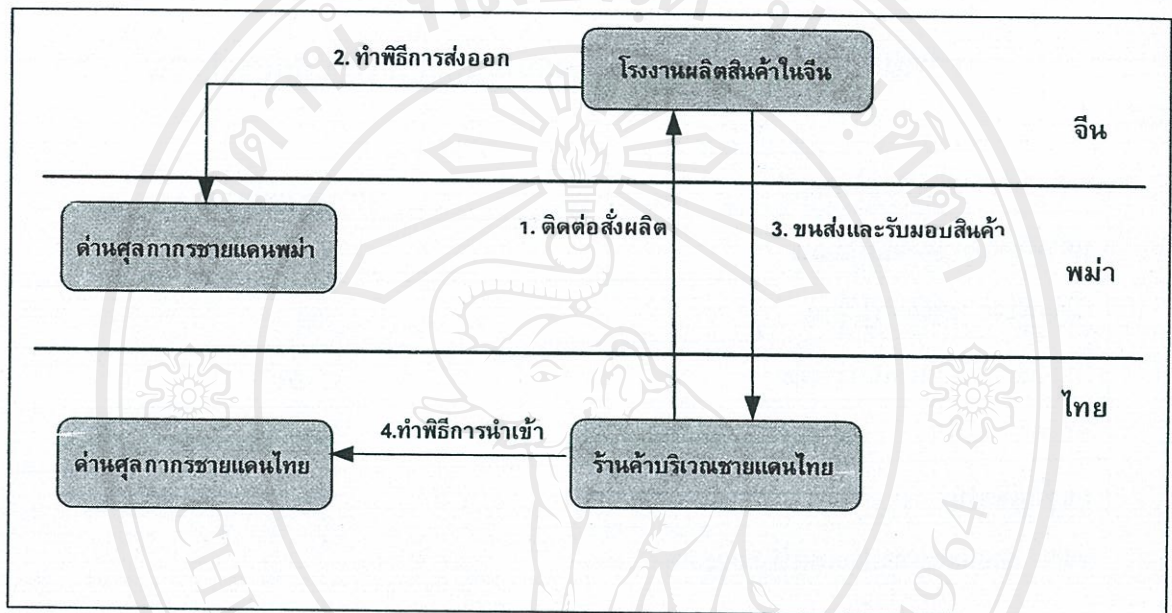

(4) ผู้นำเข้าไทยจ้างโรงงานผลิตสินค้าในจีน และขนส่งทางบกเพื่อนำเข้าผ่านด่านชายแดนอำเภอแม่สาย อาทิ สินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น การกำหนดราคาเสนอขายมีทั้งสกุลบาทและหยวน (รูปภาพที่ 5.12)

รูปที่ 5.13 ผู้นำเข้าไทยจ้างโรงงานผลิตสินค้าในจีน

การค้าส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารทางการค้าอย่างเป็นทางการ มีเพียงใบกำกับสินค้าเท่านั้น และมีเพียงบางรายเท่านั้นที่มีการทำสัญญาซื้อขาย เงื่อนไขการนำเข้าจะเป็นลักษณะ C&F (Cost and Freight) และ CIF (Cost, Insurance, and Freight)² และสกุลเงินที่คู่ค้าเสนอขายให้พ่อค้านำเข้าไทย ส่วนใหญ่เป็นเงินบาทและหยวนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน สำหรับระยะเวลาในการขนส่งขึ้นอยู่กับระยะทางจากเมืองต้นทาง หากเป็นเมืองที่อยู่ไกลเข้าไป เช่น เมืองชินกั๋งหรือกวางตุ้ง อาจจะใช้ระยะเวลาประมาณ 15-30 วัน ส่วนถ้าเป็นสินค้าที่มาจากนครคุนหมิงจะใช้ระยะทางประมาณ 7-15 วัน หลังจากที่ผู้นำเข้าไทยรับมอบสินค้าก็จะนำไปกระจายต่อในประเทศ ช่องทางการกระจายสินค้าขึ้นอยู่กับประเภทสินค้า กรณีสินค้าเกษตรผู้นำเข้าจะจำหน่ายต่อยังพ่อค้าขายส่งในประเทศ หรือหากเป็นสินค้าประเภทอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า จะเป็นการจำหน่ายปลีกให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางข้ามพรมแดนด้านอำเภอแม่สาย จังหวัด

² C.I.F. คือ ราคาซึ่งรวม ราคาสินค้า เบี้ยประกัน และค่าขนส่ง ซึ่งในเงื่อนไขการซื้อขายต้องระบุท่าเรือที่ต้องการให้สินค้าถูกส่งไปถึง C&F คือ ราคาซึ่งรวม ราคาสินค้าและค่าขนส่งเท่านั้น

เชียงรายไปยังตลาดสินค้าที่อำเภอท่าลี่เหล็ก สหภาพพม่า หรือสินค้าอุปโภคบริโภคจากจีนซึ่งผ่านแดนพม่าเข้ามาเช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป อาหารแห้ง จะมีกลุ่มพ่อค้ารายย่อยชาวไทยนำสินค้าดังกล่าวเข้ามาจำหน่ายที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อขายต่อให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ตารางที่ 5.16 ระยะเวลาการรับมอบสินค้าจากเมืองต้นทางในจีน

เมืองต้นทาง	ระยะเวลา (วัน)
นครคุนหมิง มณฑลยูนนาน	7-15
เมืองฟุโจว มณฑลฟูเจี้ยน	30
เมืองเสินเจิ้น มณฑลกวางตุ้ง	15-30
มณฑลชานซี	15
มองโกเลียใน	20

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

5.8 เส้นทางการค้าชายแดนไทย - จีนตอนใต้ด้านอำเภอเชียงแสน

5.8.1 พัฒนาการการขนส่ง

เส้นทางการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ในปัจจุบันมีการใช้การคมนาคมทางน้ำในแม่น้ำโขงเป็นหลัก ซึ่งในอดีตก่อนที่จะมีการพัฒนาการเดินเรือเพื่อขนส่งสินค้าในแม่น้ำโขงไทยได้มีการค้ากับประเทศจีนโดยผ่านทางภาคเหนือของประเทศ จากการบอกเล่าของผู้ที่ทำการค้าชายแดนนั้น จะมีการค้าโดยอาศัยการขนส่งทางบกผ่านประเทศพม่าหรือประเทศ สปป.ลาว จึงทำให้ปริมาณการค้ามีไม่มากนัก จนกระทั่งมีการพัฒนาการเดินเรือขนส่งสินค้าในแม่น้ำโขงขึ้นส่งผลทำให้การค้าระหว่างไทยกับจีนโดยอาศัยแม่น้ำโขงเริ่มมีการขยายตัวมากขึ้น ซึ่งเริ่มแรกจะเป็นการส่งออกสินค้าจากประเทศไทยออกทางด่านศุลกากร อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ข้ามแม่น้ำโขงไปขึ้นที่ประเทศสปป. ลาว และส่งต่อไปยังประเทศจีน โดยสินค้าส่งออกในช่วงนั้นจะเป็นรถยนต์ใช้แล้วจากประเทศไทยส่งออกไปประเทศจีน จนกระทั่งมีการพัฒนาทางการค้ามาเป็นระยะ จีนเริ่มส่งสินค้าออกมาไทยโดยเป็นผลไม้เมืองหนาว จึงมีการเปลี่ยนมาขึ้นฝั่งที่ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เนื่องจากใช้เวลาในการเดินทางบนลำน้ำโขงสะดวกกว่า ทำให้การค้าชายไทย - จีน ด้าน อำเภอเชียงแสน มีการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ในช่วง 10 ปี

ที่ผ่านมา (กรรณิกา เพชรแก้ว, 2547: 39) อำเภอเชียงแสนเป็นด่านการค้าที่ใช้การคมนาคมทางเรือเพียงอย่างเดียว จึงทำให้สินค้าที่ส่งออกไปขายนั้นใช้การเดินทางทางเรือเป็นหลัก โดยการค้าในแม่น้ำโขงเริ่มปรากฏตั้งแต่ปี พ.ศ. 2410 แต่การเดินทางระหว่างไทย - จีนตอนใต้ เริ่มอย่างจริงจังในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา (2538-2548) หรือหลังจากการเปิดประเทศของจีน (สรุปจากบันทึกรายงานสรุปการล่องเรือแม่น้ำโขงร่วมพิธีเปิดการใช้เส้นทางเดินเรือพาณิชย์ลุ่มแม่น้ำโขง 4 ประเทศอย่างเป็นทางการ ณ เมืองเชียงรุ่ง เขตสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน วันที่ 24 -28 มิถุนายน 2544) โดยทางเปิดเส้นทางเดินเรือในแม่น้ำโขงมีผู้ประกอบการค้าชายแดนจากภาคเหนือของไทยไม่กี่รายเท่านั้นที่กล้าที่จะบุกเบิกการค้าในแม่น้ำโขงซึ่งต้องผ่านเขตแดนของทั้ง ไทย - ลาว - พม่า และจีน ล้วนยังมีปัญหาเรื่องกฎระเบียบและความปลอดภัย จึงทำให้การค้าส่วนใหญ่อยู่ในมือของชาวจีน ซึ่งมีความพร้อมด้านทุน และความสามารถในการเดินเรือในแม่น้ำ ขณะที่ผู้ค้าของไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มทุนที่เติบโตมาจากการค้าชายแดนที่อำเภอแม่สายยังขาดประสบการณ์ดังกล่าว (กรรณิกา เพชรแก้ว, 2547: 56) โดยการเดินเรือในครั้งแรกนั้นเป็นความร่วมมือระหว่างจีนและลาวร่วมมือกันการทดลองเดินเรือสำรวจลำน้ำโขงเป็นครั้งแรกในวันที่ 8 พฤษภาคม 2533 เรือจีนลำแรกก็ได้เดินทางล่องลงมาจากเมืองเชียงรุ่งสู่หลวงพระบาง ตามมาด้วยการสำรวจร่องน้ำและทดลองขนส่งสินค้า จากเชียงรุ่งสู่เวียงจันทน์ ระหว่างวันที่ 14 กันยายน 18 พฤศจิกายน 2533

การเดินทางครั้งแรกนั้นใช้เรือขนาด 300 แรงม้า เดินทางไปกลับเมืองเชียงรุ่ง - หลวงพระบาง ใช้เวลา 1 เดือน ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการเดินเรือครั้งแรกไปตามร่องน้ำที่ไม่เคยทราบมาก่อน ผลที่ได้รับจากการสำรวจครั้งนี้ที่สำคัญที่ทำให้ทราบถึงแค่เพียงว่าเรือสามารถวิ่งต่อเนื่องถึงกันได้ และหากทำการปรับปรุงร่องน้ำก็สามารถที่จะทำให้เรือขนาด 300 - 500 ตันวิ่งได้

ในเดือนกันยายน 2533 ทางประเทศจีน ร่วมกับ สปป.ลาว จัดกองเรือ 4 ลำ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่าย 95 คน พร้อมด้วยสินค้าที่ทดลองขนส่งลงมาร่วมงานธาตุหลวง ที่เวียงจันทน์ จำนวน 35 ตัน ออกเดินทางไกลจากเชียงรุ่งจุดหมายปลายทางอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ ระยะทางไปกลับ 2,340 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง 31 วัน

ผลที่ได้รับการเดินเรือครั้งที่สองนอกเหนือจากการตอกย้ำความเป็นไปได้ของการเดินเรือนั้นแล้วยังได้มีการจัดทำปูมเรือ ตลอดระยะทางจากเชียงรุ่งถึงเวียงจันทน์ขึ้นมาชุดหนึ่ง ซึ่งได้บรรจุเนื้อหาทั้งสภาพภูมิประเทศสองฝั่ง หมู่บ้าน เกาะแก่ง และโครงการในการปรับปรุงร่องน้ำในเบื้องต้น ถือเป็นต้นฉบับของการเดินเรือในยุคใหม่นี้ หลังจากนั้นได้มีการสำรวจที่ค่อนข้างเป็นทางการระหว่าง 4 ประเทศ ได้แก่ จีน ไทย ลาว และพม่า ในต้นปี 2535

การสำรวจอย่างเป็นทางการของสี่ประเทศก็ได้เริ่มขึ้นในฤดูที่น้ำแห้งที่สุดระหว่างวันที่ 18 กุมภาพันธ์ - 10 พฤษภาคม 2536 จากท่าเรือชื่อเหมาถึงบ้านครกหลวงชายแดนระหว่างไทย - ลาว อันเป็นจุดที่แม่น้ำโขงเริ่มไหลเข้าสู่ดินแดนตอนในของประเทศลาว โดยการสำรวจครั้งนี้ได้จัดทำปูมเดินเรือฉบับใหม่ที่มีความละเอียดและถูกต้องมากกว่าฉบับแรก และข้อสรุปที่ได้ที่สำคัญคือ

“ได้ปลี่ยนข้อสรุปที่ได้จากการสำรวจครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ในปี 2533 ที่ว่าภายใต้สภาพที่ยังไม่ได้มีการปรับปรุงร่องน้ำเหมือนในปัจจุบัน จะเดินเรือได้เพียงในฤดูน้ำปานกลางกับฤดูน้ำหลากเพียง 5 - 6 เดือนลงไป ข้อสรุปใหม่คือ ในฤดูแล้งก็สามารถเดินเรือได้ ภายใต้สภาพของร่องน้ำปัจจุบันสามารถใช้เรือสินค้า - ผู้โดยสารขนาด 60 ตัน สัญจรไปมาได้ทั้งปี และหากมีการปรับปรุงร่องน้ำเพียงเล็กน้อย เรือขนาด 100 - 150 ตันก็จะสามารถไปมาได้ หากปรับปรุงเพิ่มขึ้นอีกขั้นหนึ่งก็สามารถเดินเรือขนาด 300 ตันได้ตลอดทั้งปี” (สุทธิศักดิ์ ปวรวิธินันต์, 2538)

ส่วนความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทย - จีนตอนใต้ด้านอำเภอเชียงแสนนั้นเกิดขึ้นหลังจากมีการทดลองเดินเรือสำรวจลำน้ำโขงกันหลายครั้ง โดยสันนิษฐานว่าในการเริ่มเปิดการค้าระหว่างกันมีเรือจากไทยเป็นฝ่ายแล่นขึ้นไปขายของกับจีนก่อน โดยเอาสินค้าบรรทุกเรือลำขนาดไม่ใหญ่มากนักนำไปขาย จากข้อมูลกรมศุลกากร พ.ศ. 2535 ไทยได้ไปขายสินค้าให้กับจีนมีมูลค่าสินค้าประมาณ 0.2 ล้านบาท โดยยังไม่ได้นำสินค้าจากจีนเข้ามาขายในประเทศไทย แต่หากกลับเรือนั้นได้บรรทุกเอาควายกลับมาด้วยหลายตัว หลังจากนั้นก็มีเรือจากจีนนำแอปเปิลเข้ามาขายมากขึ้นเรื่อยๆ และมีประเภทสินค้าเพิ่มมากขึ้นจนถึงปัจจุบันนี้ (นิภาวรรณ วิชัย และคณะ, 2548: 8)

เนื่องจากพ่อค้าไทย-จีนที่ทำการซื้อขายสินค้ากันนั้นมีสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาเป็นเวลานานเริ่มตั้งแต่มีการขนถ่ายสินค้าไปขายถึงจีนตอนใต้โดยอาจจะเป็นความสัมพันธ์ของคู่ค้าหรือระดับผู้ปกครองท้องถิ่นในระดับมณฑลของสาธารณรัฐประชาชนจีนมาก่อนแล้ว การค้าขายมีลักษณะเป็นการค้าส่งโดยพ่อค้าชาวไทยในอำเภอเชียงแสนและอำเภอแม่สายที่ค้าขายกับจีนตอนใต้และนำสินค้ามาลงเรือที่ท่าเรือเชียงแสนโดยมีลักษณะเป็นทั้งผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกในเวลาเดียวกัน

ทั้งนี้พ่อค้าทั้งสองประเทศคือไทยและจีนตอนใต้จะเป็นผู้สั่งซื้อและรวบรวมสินค้าจากภายในประเทศของตน จากนั้นนำสินค้าผ่านพิธีการศุลกากร สำหรับสินค้าไทยจะผ่านพิธีการศุลกากรที่ด่านศุลกากรเชียงแสน ส่วนสินค้าจีนจะผ่านที่ด่านศุลกากรเชียงรุ่ง หรือ กวนเหล่ย มณฑลยูนนาน จากนั้นผู้ขนส่ง ซึ่งหมายถึงเจ้าของเรือ หรือผู้เป็นตัวแทน จะนำสินค้าลงเรือบรรทุกมุ่งไปจำหน่ายปลายทาง ซึ่งสำหรับสินค้าไทย คือท่าเรือกวนเหล่ย ในเขตจีน ขณะที่ปลายทางสำหรับสินค้าจีนคือท่าเรือเชียงแสนของไทย หรือบางส่วนจะขึ้นที่ท่าเรือบ้านปาง

ประเทศพม่า เพื่อส่งต่อทางรถยนต์ไปยังจังหวัดท่าขี้เหล็ก รัฐฉาน ตรงข้ามกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายของไทย

แต่ในทางปฏิบัติในปัจจุบันนั้น การนำเข้าหรือส่งออกสินค้าทั้งจากจีนมาไทยและไทยไปจีนอยู่ในมือของผู้นำเข้า และเจ้าของเรือชาวจีนเกือบทั้งหมด โดยจากการศึกษาของ กรรณิกา เพชรแก้ว (2547) พบว่าผู้ประกอบการไทยที่มีอยู่ประมาณ 40 รายในอำเภอเชียงแสน จะทำหน้าที่เป็นเพียงตัวแทนนำสินค้าลงเรือ หรือนำสินค้าผ่านพิธีการศุลกากร ที่เรียกกันว่า “ชิปปิง” เท่านั้น ทั้งนี้ผู้ประกอบการที่ทำการค้าในแม่น้ำโขง ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ทำการค้าชายแดนมาก่อน ทั้งที่อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงแสน เกือบทั้งหมด มีประสบการณ์ในการค้าขนาดจำกัด วงเงินซื้อขายไม่มากนัก ไม่มีประสบการณ์ในการทำการค้าข้ามชาติ และไม่มีประสบการณ์ในการค้าทางเรือ เมื่อการค้าในแม่น้ำโขงขยายตัว ผู้ประกอบการจึงไม่สามารถปรับตัว หรือเพิ่มศักยภาพของตนให้เข้ากับรูปแบบการค้าที่เปลี่ยนไป ขณะที่ชาวจีนนั้น นอกจากธรรมชาติจะเป็นผู้ค้าที่มีศักยภาพสูงอยู่แล้ว ยังได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม และให้ความรู้จากภาครัฐอย่างเต็มที่ เพื่อให้ผู้ประกอบการมีความรู้ ความชำนาญ เงินทุน ในการค้า แม้ไม่มีรายละเอียดชัดเจนว่า รัฐบาลจีนได้ให้การสนับสนุนผู้ประกอบการของตนอย่างไรบ้าง แต่มีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการค้า มณฑลยูนนาน ซึ่งมีแผนกส่งเสริมการค้าในแม่น้ำโขงบรรจุอยู่ด้วย มาเป็นเวลากว่า 10 ปีแล้ว การสำรวจแม่น้ำโขงเพื่อเตรียมใช้เป็นเส้นทางการค้า ก็ดำเนินการอย่างเข้มข้นโดยรัฐบาลจีน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 หรือกว่าสิบปีก่อนหน้านี้ เรือจีนที่สัญจรขนส่งสินค้าและผู้โดยสารในปัจจุบัน มีผู้ขับและลูกเรือที่มีความชำนาญในการขับเรือในแม่น้ำโขงมากกว่า 10 ปี และหลายรายมีประสบการณ์กว่า 20 ปี ในขณะที่ผู้ประกอบการไทย ไม่มีประสบการณ์เหล่านี้แม้แต่เล็กน้อย เพราะที่ผ่านมาส่วนใหญ่ไม่เห็นความจำเป็น ที่จะต้องเป็นเจ้าของเรือ เพราะเห็นว่ามูลค่าการค้าชายแดนมีจำกัด และต้นทุนในการต่อเรือ หรือจัดซื้อเรือสูงกว่าศักยภาพด้านเงินทุนของผู้ประกอบการชายแดน ทั้งยังไม่ได้รับการสนับสนุนสินเชื่อหรือเงินทุนหมุนเวียนจากสถาบันการเงิน เนื่องจากการค้าชายแดนถูกจัดเป็นธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูง ผู้ประกอบการจึงมีเงินทุนจำกัด และยังคงเสี่ยงกับปัญหาถูกฉ้อโกงจากลูกค้า จนยากที่จะสร้างฐานะเป็นปึกแผ่นได้ เรือที่ใช้ขนส่งสินค้าระหว่างกันในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ก่อนการค้าในแม่น้ำโขงจะขยายตัว จึงมีเพียงเรือไม้ต่อในประเทศลาว ระวางบรรทุกไม่เกิน 30 ตัน ปัจจุบันเรือลาวเหล่านี้ยังคงใช้บรรทุกและขนส่งสินค้าในแม่น้ำโขง ส่วนใหญ่ใช้ขนส่งระหว่างไทย-ลาว ขณะที่ผู้ประกอบการไทย มีเพียง 1-2 รายที่มีเงินทุนพอที่จะส่งต่อเรือเหล็กจากจีน ซึ่งมีราคาลำละประมาณ 7 ล้านบาทได้ และในจำนวนไม่กี่รายดังกล่าว จะต้องร่วมทุนกับนักธุรกิจชาวจีน เนื่องจากกฎหมายจีนกำหนดให้ผู้จะเป็นเจ้าของเรือต้องเป็นคนสัญชาติจีนเท่านั้น (กรรณิกา เพชรแก้ว, 2547: 63)

จากการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกสินค้าไทย ในอำเภอแม่สายและเชียงแสนพบว่าในเส้นทางแม่น้ำโขงของไทย มีผู้ประกอบการเดินเรือไทยน้อยรายมากที่มีความสามารถในการค้าไทย-จีนตอนใต้ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์เพียงการค้าชายแดนระหว่างไทย-ลาว และไทย-พม่าเท่านั้น ดังนั้นในปัจจุบันผู้ประกอบการไทยจึงมีสถานภาพเป็นเพียงตัวแทนหรือนายหน้าส่งออก หรือผู้รวบรวมสินค้าเท่านั้น

แม้จะมีความพยายามในการเดินเรือของผู้ประกอบการไทยเพื่อทำการค้าในแม่น้ำโขง ก็พบว่ามีความรู้จำกัดจนไม่สามารถดำเนินการให้มีประสิทธิภาพได้ การค้าในช่วงแรกของการมีสัมพันธไมตรีทางการค้าระหว่างไทย-จีน เมื่อปีพ.ศ.2536 ต้องอาศัยผู้ร่วมทุนชาวจีนเป็นผู้ดำเนินการหลัก และต้องถูกโกงในที่สุด ต่อมาเมื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะด้านกฎหมายระหว่างประเทศ และธรรมเนียมการค้า ในจีน ทำให้ขยายการค้าได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังคงอาศัยผู้ร่วมทุนชาวจีน เนื่องจากกฎหมายจีน จะเข้มงวดกับผู้ค้าที่เป็นชาวต่างชาติ แต่จะผ่อนปรนและเอื้ออำนวยผลประโยชน์มากกว่าแก่ผู้ค้า ชาวจีน เรื่องภาษีการค้า และภาษีรายได้ที่ธุรกิจจีนจะเสียต่ำกว่าธุรกิจของต่างชาติ ถึงแม้ต่อมาการค้าจะขยายตัวทำให้ผู้ประกอบการรายดังกล่าวมีเงินทุนเพียงพอที่สั่งซื้อเรือเหล็กกระวางบรรทุกกว่า 150 ตัน ถึง 2 ลำ แต่ก็ต้องซื้อในนามกิจการร่วมทุนกับนักธุรกิจชาวจีน เนื่องจากบริษัทชาวจีน จะซื้อหรือสั่งต่อเรือได้ในราคาที่ต่ำกว่า และเสียภาษีมีอัตราต่ำกว่า ขณะที่รัฐบาลไทยไม่มีมาตรการสนับสนุนดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน แม้จะได้มีการเสนอขอรับความช่วยเหลือไปหลายครั้งแล้วก็ตาม ปัจจัยเหล่านี้ล้วนสกัดกั้นผู้ประกอบการไทย ไม่ให้มีบทบาทสำคัญในเส้นทางการค้านี้ โดยปัญหาที่เกิดกับการเดินเรือของผู้ประกอบการไทยในแม่น้ำโขง คือ ยังไม่มีการสนับสนุน หรือส่งเสริมผู้ค้าในเขตแม่น้ำโขงอย่างแท้จริง ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบในการให้ความรู้ ส่งเสริม หรือสนับสนุน แม้รัฐบาลไทยจะมีหน่วยงานสนับสนุนการค้าชายแดน เนื่องจากการค้าในแม่น้ำโขงถูกจัดเป็นการค้าระหว่างประเทศ ขณะที่หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านนี้โดยตรง เช่น กรมส่งเสริมการค้าส่งออก กระทรวงพาณิชย์ก็ไม่มีแผนรองรับการขยายตัวของการค้าในแม่น้ำโขง หน่วยงานที่ส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศระหว่างไทย-จีน ก็เน้นการส่งเสริมการค้าด้านชายฝั่งตะวันออกของจีน หรือเมืองสำคัญที่อาศัยการขนส่งทางอากาศ เช่น เมืองคุนหมิงเท่านั้น ปัจจัยทั้งหมดทำให้ผู้ประกอบการไทยไม่สามารถเติบโตได้บางรายที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะขยายการค้าเนื่องจากไม่แน่ใจในนโยบายของรัฐบาล (กรรณิกา เพชรแก้ว, 2547: 63)

5.8.2 สภาพการเดินเรือในแม่น้ำโขง (เชียงแสน-เชียงรุ่ง)

ท่าเรือในแม่น้ำโขง ตามความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบน 4 ประเทศ ได้กำหนดให้มีการเปิดท่าเรือ 14 แห่ง ได้แก่ ท่าเรือซือเหมา (Simao) เชียงรุ่ง (Xinghong) เหมิงหาน (Menghan) และกวนเหล่ย์ (Guanlei) ของจีน ท่าเรือบ้านทราย

(Ban Sai) เชียงกก (Xiengkok) เมืองมอ (Muangmom) บ้านคอน (Ban Khouane) ห้วยทราย (Houaysai) และหลวงพระบาง (Luangprabang) ของลาว ทำเรือบ้านเจียง (Wan Seng) และบ้านปง (Wan Pong) ของพม่า และทำเรือเชียงแสน การเดินเรือในแม่น้ำโขงเชียงแสนและเชียงของของไทยนั้น ปัจจุบันในช่วงทำเรือเชียงแสน-ทำเรือเชียงรุ่ง มีทำเรือรวมทั้งสิ้น 10 ทำเรือ โดยแต่ละทำเรือมีสภาพความพร้อมดังนี้

(1) **ทำเรือเชียงแสน** เป็นทำเรือที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งของไทยในแม่น้ำโขง เพราะเป็นจุดส่งออกและนำเข้าสินค้าทางน้ำ ที่เชื่อมต่อไปยังจีนตอนใต้ ปัจจุบันทำเรือเชียงแสนยังไม่สามารถใช้งานได้ เนื่องจากทำเรือเดิมได้ถูกกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวกรากของแม่น้ำโขงพัดพาซุงมากกระแทกได้รับความเสียหายขณะนี้กรมเจ้าท่าได้ดำเนินการก่อสร้างใหม่แล้ว โดยแล้วเสร็จไปเมื่อกลางปี 2546 ซึ่งการขนส่งสินค้าปัจจุบันใช้บริเวณตลิ่งหน้าอำเภอเชียงแสนและทำเรือเอกชน (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมบทที่ 7)

(2) **ทำเรือบ้านปง** เป็นเพียงจุดเทียบเรือขึ้นฝั่งของพม่าที่อาศัยร่องน้ำลึกเท่านั้นแต่เป็นจุดขนถ่ายสินค้าที่สำคัญในแม่น้ำโขงไปยังท่าขี้เหล็กติดกับอำเภอแม่สายของไทย แต่ในอนาคตของพม่าได้มีแผนที่จะก่อสร้างท่าเรือบ้านปงหรือบ้านปงให้เทียบท่าทำเรือเมืองมอของลาว

(3) **ทำเรือเมืองมอ** ห่างจากสามเหลี่ยมทองคำประมาณ 2 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในแขวงต้นผึ้งของลาว ตรงข้ามท่าเรือบ้านปงของพม่า เป็นจุดตรวจสอบการผ่านแดนของเรือทุกลำในแม่น้ำโขงและเป็นจุดการค้าที่สำคัญที่มีการรับสินค้าจากจีน รวมทั้งเป็นแหล่งน้ำมันเชื้อเพลิงที่สำคัญของทางการลาวที่ให้บริการเรือสินค้าในแม่น้ำโขง

(4) **ทำเรือเชียงกก** เป็นจุดการค้าที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของลาว โดยเมืองเชียงกกตั้งอยู่ในเขตหลวงน้ำทาของลาว ห่างจากพรมแดนจีนประมาณ 250 กิโลเมตร มีเส้นทางคมนาคมทางบกเชื่อมไปถึงเมืองเชียงรุ่ง แคว้นสิบสองปันนาของจีน แต่ปัจจุบันนี้เส้นทางดังกล่าวยังไม่ได้รับการพัฒนาจึงมีการใช้ลำเลียงสินค้าขึ้นฝั่งจากไทยเข้าสู่ประเทศจีนทางบกในบางฤดูกาล

(5) **ทำเรือบ้านเจียง** เป็นจุดขนถ่ายสินค้าในแม่น้ำโขงไปยังเขตเศรษฐกิจสำคัญในรัฐฉาน มีลักษณะเป็นเพียงท่าเรือเทียบฝั่งที่อาศัยน้ำลึกเฉพาะจุดเทียบเท่านั้น

(6) **ทำเรือสบหลาย** เป็นทำเรือที่สำคัญของพม่า ที่สามารถเชื่อมต่อไปยังชายแดนจีนตอนใต้ โดยมีถนนเชื่อมไปถึงเมืองเชียงรุ่งด้วยระยะทางประมาณ 110 กิโลเมตร เป็นแหล่งนำเข้าและส่งออกสินค้าทั้งพม่าและจีนมากที่สุด แต่ไม่ได้บรรจุลงในข้อตกลงเดินเรือดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากปัจจุบันรัฐบาลพม่ายังไม่สามารถเข้าควบคุมได้

(7) **ทำเรือบ้านทราย (ห้วยของ)** เป็นท่าเรือแรกของลาวทางเหนือในแม่น้ำโขง ปัจจุบันเป็นเพียงท่าเทียบเรือที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุง

(8) **ท่าเรือกว๋นเหล่ย์** เป็นท่าเรือของจีน ปัจจุบันทางจีนกำลังดำเนินการก่อสร้างท่าเรือ ให้สามารถรองรับการขยายตัวทางการค้าในอนาคต

(9) **ท่าเรือเหมิงหนาน** เป็นเมืองท่าที่เก่าแก่และเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมที่สำคัญของชนเผ่าไทลื้อในแคว้นสิบสองปันนาของจีน

(10) **ท่าเรือเชียงรุ่ง** ปัจจุบันติดกับสะพานแขวนข้ามแม่น้ำโขงภายในตัวเมืองเชียงรุ่งซึ่งเป็นเมืองหลวงของแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนานของจีน เป็นท่าเรือที่มีศักยภาพในการขนถ่ายสินค้าทุกชนิด

5.9 รูปแบบการชำระเงินการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้

5.9.1 พัฒนาการของรูปแบบการชำระเงิน

ในอดีตที่ผ่านมาั้นพ่อค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ที่ทำการค้าระหว่างกันนั้นเป็นคู่ค้าที่ทำการค้าขายกันมาเป็นเวลานานเช่นเดียวกับการค้าชายแดนระหว่างคู่ค้าไทย-พม่า ดังนั้นจึงมีการชำระค่าสินค้าเป็นเงินหยวนและบาท โดยส่วนใหญ่หากเป็นการส่งสินค้าจากไทยไปจีนตอนใต้ก็มักจะมีการกำหนดราคาสินค้าเป็นบาท ถึงแม้ว่าก่อนหน้าวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 การค้าชายแดนระหว่างพ่อค้าไทยกับจีนตอนใต้จะมีการชำระเงินค่าสินค้าเป็นเงินบาทและหยวนในสัดส่วนที่ใกล้เคียง แต่ภายหลังจากจากช่วงปี 2540-2541 ซึ่งพ่อค้าไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยน (เงินบาทต่อหยวน) มาก ทำให้มีการกำหนดการซื้อ-ขายสินค้าระหว่างพ่อค้าไทยและจีนตอนใต้ใหม่ เป็นเงินสกุลบาทมากขึ้นจากการสำรวจการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้มีการกำหนดราคาสินค้า (Quote) ระหว่างกัน โดยจากการศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย (2548) พบว่า การส่งออกจากไทยไปจีนตอนใต้ มักจะกำหนดราคาสินค้าเป็นเงินสกุลบาท ถึงร้อยละ 83.8 ของมูลค่าการส่งออกไปจีนตอนใต้ กำหนดราคาเป็นเงินสกุลหยวนร้อยละ 10.5 กำหนดราคาหลายสกุล (ทั้งสกุล บาท หยวน และดอลลาร์สหรัฐ) ร้อยละ 5.2 และกำหนดราคาเป็นดอลลาร์สหรัฐเพียงร้อยละ 0.5 ส่วนการนำเข้านั้น กำหนดราคาเป็นเงินสกุลบาทถึงร้อยละ 60.3 กำหนดเป็นเงินสกุลหยวนร้อยละ 12.6 และที่เหลือเป็นการกำหนดราคาสินค้าหลายสกุลร้อยละ 27.1

อย่างไรก็ตามในด้านการชำระเงิน พ่อค้าไทยส่วนใหญ่รับเฉพาะเงินสกุลบาท ขณะที่พ่อค้าจีนมักรับเป็นเงินสกุลหยวน ทำให้ต้องมีการชำระเงินกันนอกกระบบ เช่น หักบัญชีระหว่างพ่อค้า หักบัญชีระหว่างกลุ่มพ่อค้า (จับคู่ชำระเงิน) และ/หรือ ชำระเงินผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกกระบบ (ตลาดมืด) โดยอ้างอิงอัตราแลกเปลี่ยนตลาดแลกเปลี่ยนนอกกระบบในตลาดมืดชายแดน ทั้งนี้ปัจจัยหลายประการซึ่งเป็นตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน เช่น ช่วงที่มี

การนำเข้าสินค้าจากจีหรือผลไม้จากจีน ได้แก่ แอปเปิ้ล สาลี่ หรือช่วงสินค้าออกของไทย เช่น ลำไยอบแห้ง มังคุด ลิ้นจี่ หรือทุเรียนออกสู่ตลาด ช่วงที่นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้าน หรือความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือของไทย เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้ส่วนใหญ่การกำหนดราคาสินค้าในการซื้อขายส่วนใหญ่เป็นเงินสกุลบาท แต่ก็สามารถชำระค่าสินค้าด้วยเงินสกุลหยวนได้ ทั้งชำระด้วยเงินสด หรือการหักบัญชี ในจำนวนเทียบเท่ามูลค่าของเงิน ในทางปฏิบัติการชำระเงินทางการค้าด้วยเงินสดยังมีน้อย เนื่องจากระยะทางระหว่างไทย-จีนที่ห่างกัน และมีความเสี่ยงในการขนส่งธนบัตร จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้ค้าทั้ง 2 ประเทศ ดำเนินการชำระเงินค่าสินค้านี้ระหว่างกัน ดังนี้ จึงก่อให้เกิดวิธีการชำระเงินแบบหักบัญชีออนไลน์เกิดขึ้น โดยในกรณีที่มีการนำเข้าสินค้าจากจีนตอนใต้ นั้น พ่อค้าไทยนำเข้าสินค้าจากจีนจะต้องมีการชำระเงินเป็นเงินหยวน ดังนั้นพ่อค้าไทยก็ต้องหาจำนวนเงินหยวนตามมูลค่าสินค้าที่นำเข้า โดยวิธีการเงินจะกระทำดังต่อไปนี้ คือ

(1) จะใช้วิธีการโทรศัพท์ไปยังบริษัทของตนที่ตั้งขึ้นร่วมกับพ่อค้าจีน ณ เมืองเชียงรุ่งแคว้นสิบสองปันนาให้โอนเงินเข้าบัญชีของพ่อค้าชาวจีนนั้น

(2) หลังจากนั้นใช้วิธีการเขียนใบเสร็จหรือใช้ใบธนบัตรที่ฉีกออกเป็นสองท่อน (บาทหรือหยวนก็ได้) โดยให้พ่อค้าชาวจีนถือจากฝั่งไทยไปขึ้นเงินที่มณฑลตอนใต้ของจีนที่บริษัทของตนเปิดอยู่

โดยในกรณีที่พ่อค้าจีนต้องการเปลี่ยนเป็นตัวสินค้าไทยเพื่อนำกลับประเทศจีนกรณีที่พ่อค้าไทยทำการส่งออกด้วยก็จะแปลงเงินหยวนดังกล่าวเป็นเงินบาทแล้วส่งมอบเป็นสินค้าไทยเป็นมูลค่าดังกล่าวให้คู่ค้าชาวจีน-ชำระเป็นเงินบาทไทยเข้าบัญชีของบริษัทนายหน้าของไทยแล้วให้ไปเบิกเป็นเงินหยวนที่จีนตามอัตราแลกเปลี่ยนที่ตกลงกัน ส่วนกรณีที่พ่อค้าจีนเป็นผู้นำเข้าสินค้าจากไทยนั้นก็ใช้วิธีการเดียวกันโดยพ่อค้าส่งออกไทยจะเลือกใช้วิธีการในลักษณะเดียวกันคือ

- ให้ผู้นำเข้าชาวจีนโอนเงินเข้าบัญชีของบริษัทตนที่เปิดอยู่ ณ มณฑลจินตอนใต้
- เลือกรับเป็นตัวสินค้าจีน(กรณีเป็นทั้งผู้ส่งออกและนำเข้า)

ในปัจจุบันนี้นับได้ว่าเงินหยวนและบาทไทยนั้นนับวันจะมีมูลค่าการแลกเปลี่ยนที่เพิ่มมากขึ้นตามปริมาณการค้า ทั้งนี้ทำให้เกิดพ่อค้าที่รับแลกเปลี่ยนเงินบาทกับหยวนในตลาดมือบริเวณจุดการค้าชายแดน โดยเงินหยวนของจีนจะเปลี่ยนแปลงตามเงินสกุลบาทต่อหยวน และหยวนต่อดอลลาร์สหรัฐ ในการอ้างอิง เช่น จากการศึกษาของนิสิต พันธมิตร (2541) พบว่า 8.28 หยวน ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ (11 ธันวาคม 2541) หลังจากนั้นก็จะนำมาเทียบกับเงินบาทโดยอัตรารับซื้อเงินหยวนเท่ากับ 4 บาท: 1 หยวน และอัตรายาเงินหยวน

เท่ากับ 4.50 บาท: 1 หยวน ทั้งนี้เงินหยวนจะผันผวนตามช่วงความต้องการสินค้าจากจีน โดยเฉพาะช่วงที่ผลไม้จากจีนได้แก่ สาลี่ และแอปเปิ้ลจากจีนตอนใต้ออกประมาณเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนธันวาคมของทุกปี

ส่วนการชำระเงินการค้าชายแดนในปัจจุบันนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้า พบว่ารูปแบบการชำระเงินค่าสินค้าระหว่างกัน สามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ การชำระเงินที่ไม่ผ่านสถาบันการเงิน และการชำระเงินที่ผ่านสถาบันการเงิน

โดยการชำระเงินที่ไม่ผ่านสถาบันการเงิน เกือบทั้งหมด คือ คิดเป็นร้อยละ 99.1 ของมูลค่าการค้า (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548) โดยมีรูปแบบการชำระเงิน ดังนี้ (1) การหักบัญชีคู่ค้า (2) การหักบัญชีระหว่างกลุ่มพ่อค้าหรือจับคู่ชำระเงิน (3) การชำระผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ (4) การชำระค่าสินค้าด้วยเงินสด

ส่วนการชำระเงินที่ผ่านสถาบันการเงิน มีวิธีต่างๆ ดังนี้ (1) การส่งสินค้าออกโดยเปิด Letter of Credit (L/C) ร้อยละ (2) การชำระค่าสินค้าโดยวิธีอื่นๆ

5.9.2 การชำระเงินที่ไม่ผ่านสถาบันการเงิน

สาเหตุของการชำระค่าสินค้าที่ไม่ผ่านสถาบันการเงินของพ่อค้าไทยและจีน สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

สาเหตุจากพ่อค้าจีน มีดังนี้

(1) จีนอนุญาตให้ผู้ที่มีใบอนุญาตทำการค้าระหว่างประเทศ เป็นผู้นำเข้า-ส่งออกได้เท่านั้น โดยบริษัทที่มีใบอนุญาตการค้าฯ จะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราร้อยละ 3-5 และไมอนุญาตให้พ่อค้ารายย่อยทำการค้าระหว่างประเทศได้ บริษัทการค้าจีนทั้งที่เชียงรุ่งและคุนหมิง ที่ทำการค้ากับไทย ส่วนใหญ่ไม่มีใบอนุญาตทำการค้าระหว่างประเทศ ฉะนั้น จึงใช้ช่องว่างบริเวณชายแดนนี้มาทำการค้ากับพ่อค้าไทย

(2) จีนเก็บภาษีนำเข้าการค้าชายแดนสำหรับประเทศที่มีพรมแดนติดกันในอัตราครึ่งหนึ่งของอัตราปกติ นอกจากนั้นทางการเงินยังอนุญาตให้ประชาชนตามบริเวณชายแดนซื้อและนำเข้าสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคโดยไม่ต้องเสียภาษีในปริมาณวันละไม่เกิน 1 คันทร (เทียบเท่ารถกระบะ) ทำให้ประชาชนตามบริเวณชายแดนทำการรับจ้างขนส่งสินค้าบริเวณชายแดน จีน กับประเทศเพื่อนบ้าน

(3) จีนกำหนดขั้นตอนด้านสุขอนามัยที่ยุ้งยากและใช้เวลานาน (ประมาณ 1-2 เดือน) เป็นอุปสรรคต่อการค้าและทำให้เกิดการค่านอกระบบ จึงไม่สามารถชำระเงินค่าสินค้าผ่านสถาบันการเงินได้

สาเหตุจากพ่อค้าไทย มีดังนี้

- (1) ทางการเงินไม่อนุญาตให้ทำธุรกรรมการเงินเป็นสกุลเงินหยวน ทำให้พ่อค้าชายแดนไม่สามารถดำเนินการธุรกรรมผ่านสถาบันการเงินได้
- (2) ธนาคารพาณิชย์ไทยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินสกุลบาทต่อหยวน เฉพาะการแลกเปลี่ยนธนบัตรและกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนค่อนข้างสูง โดยมีส่วนต่างประมาณ 1 บาท ต่อหยวน เนื่องจากมีต้นทุนในการดำเนินการสูง ทั้งค่าเก็บรักษา ค่าขนส่ง และค่าพนักงานนับคัต
- (3) ผู้ประกอบการมีรูปแบบการชำระเงินระหว่างกัน หรือผ่านผู้ให้บริการของเอกชน มีความสะดวก และรวดเร็วกว่าผ่านธนาคารพาณิชย์

5.9.3 ประเภทของการชำระเงินของการค้าชายแดนที่ไม่ผ่านสถาบันการเงิน

สามารถที่จะแยกเป็นรูปแบบต่างๆ ดังนี้

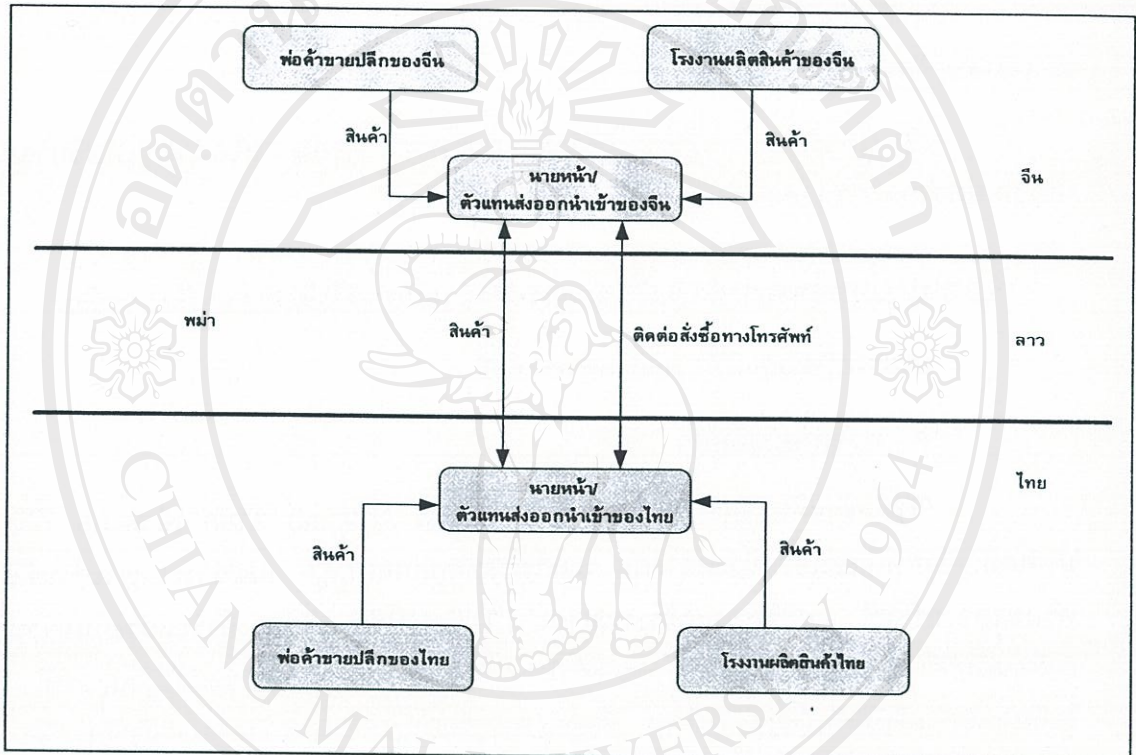
• การหักบัญชีคู่ค้า

วิธีนี้คล้ายกับวิธีการเปิดบัญชีการค้า (Open Account) ตามการค้าสากล ที่มีการบันทึกบัญชีลูกหนี้และเจ้าหนี้ระหว่างกัน และใช้วิธีหักกลบลบบัญชี และชำระเฉพาะส่วนที่เกินหรือขาดจากบัญชี แต่วิธีหักบัญชีระหว่างคู่ค้านี้ไม่มีการให้สินเชื่อทางค้าระหว่างกันยาวนาน เหมือนกับวิธี Open Account โดยพ่อค้าจีนจะส่งสินค้าให้กับตัวแทนขนส่งในจีนและตัวแทนในจีนจะส่งสินค้าให้กับตัวแทนในไทย ซึ่งจะทำให้การบันทึกบัญชีเครดิตของลูกค้าในจีน คิดเป็นเงินบาท โดยอ้างอิงอัตราแลกเปลี่ยน (ฮั่งซัง) ตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ จากนั้นตัวแทนในไทยจะนำคำสั่งซื้อของจีน ไปจัดหาสินค้าและส่งไปให้กับพ่อค้าจีนต่อไป และจะทำการ เดบิตบัญชีออกในมูลค่าเท่าๆ กัน หากมูลค่านำเข้า-ส่งออกแตกต่างกันต่ำกว่าร้อยละ 1 ตัวแทนทั้งสองฝ่าย จะทำการบันทึกบัญชีไว้ และยกยอดไปชำระบัญชีในคราวหน้า

สาเหตุที่เกิดระบบการชำระเงินแบบหักบัญชีระหว่างคู่ค้า เนื่องจากความสะดวกในการชำระค่าสินค้าระหว่างกัน ส่วนใหญ่เป็นลักษณะบริษัทในเครือหรือบริษัทแม่-ลูก นอกจากนั้นเป็นบริษัทคู่ค้าที่รู้จักกันเป็นอย่างดีหรือทำการค้าระหว่างกันมานาน หรือเป็นญาติกัน จึงทำให้มีความเชื่อถือทางการค้าระหว่างกันมาก เนื่องจากวิธีการชำระเงินแบบนี้มีความเสี่ยงสูง

ระบบการชำระเงินแบบหักบัญชีระหว่างคู่ค้าถือได้ว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุด ในระบบการชำระเงินชายแดนไทย-จีนตอนใต้ แต่การชำระเงินแบบนี้ของพ่อค้าชายแดนที่มีน้อยรายมาก เนื่องจากต้องมีเครือข่ายการค้าทั้งในประเทศไทยและในจีนตอนใต้

กลไกการชำระเงินระหว่างพ่อค้าไทย-จีนตอนใต้แบบหักบัญชีกันระหว่างผู้ค้า ประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องระหว่างผู้ส่งออกกับผู้นำเข้าของแต่ละประเทศ โรงงานผลิต โดยสามารถแสดงธุรกรรมทางการค้าชายแดนซึ่งมีผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ นายหน้า/ตัวแทนส่งออก-นำเข้าของไทย นายหน้า/ตัวแทนส่งออก-นำเข้าของจีน โรงงานผลิตสินค้าไทย โรงงานผลิตสินค้าจีน พ่อค้าขายปลีกไทย และพ่อค้าขายปลีกจีน (ตามรูปที่ 5.13)

รูปที่ 5.14 การหักบัญชีคู่ค้า

(1) เมื่อนายหน้า/ตัวแทนการส่งออก-นำเข้าของไทย ได้รับคำสั่งซื้อจากนายหน้า/ตัวแทนการส่งออก - นำเข้าของจีน จะจัดหาสินค้าจากโรงงานผลิตสินค้าไทย ส่งให้ทางเรือผ่านแม่น้ำโขง และจะทำการลงบัญชี (ลูกหนี้) ทางการค้าไว้ ขณะที่นายหน้า/ตัวแทนการส่งออก-นำเข้าของจีน จะลงบัญชีเครดิตไว้ นำสินค้าไปขายส่งให้กับพ่อค้าขายปลีกตามชายแดนจีน

(2) เมื่อนายหน้า/ตัวแทนการส่งออก-นำเข้าของจีน ได้รับคำสั่งซื้อจาก นายหน้า/ตัวแทนการส่งออก-นำเข้าของไทย จะจัดหาสินค้าจากโรงงานในจีน และจัดส่งให้ทางเรือผ่านแม่น้ำโขง และจะทำการเดบิตบัญชีลูกหนี้หักออก ขณะที่นายหน้า/ตัวแทนการส่งออก-นำเข้าของไทย จะทำการเครดิตบัญชีลูกหนี้หักออกเช่นกัน และนำสินค้าไปขายต่อให้กับพ่อค้าขายปลีกในไทย ต่อไป

ปัญหาของระบบการชำระเงินแบบหักบัญชีระหว่างคู่ค้า ได้แก่

(1) มีพ่อค้าน้อยรายที่สามารถหักบัญชีชำระเงินระหว่างกัน เนื่องจากต้องมีเครือข่ายการค้าทั้งในไทยและจีนเป็นอย่างดี จึงสามารถชำระค่าสินค้าระหว่างกันผ่านระบบนี้ได้

(2) พ่อค้ารายใหม่ที่ยังไม่รู้ช่องทางการชำระเงินแบบนี้ ไม่สามารถใช้ระบบนี้ได้ เนื่องจากยังไม่มีเครือข่ายและขาดความน่าเชื่อถือทางการค้า

• การหักบัญชีระหว่างกลุ่มพ่อค้าหรือจับคู่ชำระเงิน

การหักบัญชีระหว่างกลุ่มพ่อค้าหรือจับคู่ชำระเงิน คือระบบชำระค่าสินค้าที่พ่อค้าชายแดนพัฒนาขึ้นมาใช้โดยเมื่อพ่อค้าส่งออกไทยขายสินค้าให้กับพ่อค้าจีนตอนใต้ ผู้ส่งออกไทยจะได้รับเงินค่าสินค้าเป็นเงินบาทจากพ่อค้านำเข้าของไทย แทนที่จะได้รับเงินจากพ่อค้าของจีนตอนใต้ ส่วนผู้นำเข้าจีนก็จะชำระค่าสินค้านี้ดั่งกล่าวเป็นเงินสกุลหยวนให้กับผู้ส่งออกจีน กรณีที่จำนวนเงินไม่ตรงกัน อาจปรับกับพ่อค้าอีกรายก็ได้ เช่น นาย ก. ส่งออกไทยไปจีนมูลค่า 1 ล้านบาท นาย ข. นำเข้าจากจีน 8 แสนบาท และนาย ค. นำเข้าสินค้าจากจีน 2 แสนบาท นาย ข. จะโอนเงินไปให้นาย ก. 8 แสนบาท และนาย ค. จะโอนเงินไปให้นาย ก. 2 แสนบาท รูปแบบนี้คล้ายกับการชำระผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ เพียงแต่ผู้ส่งออกและนำเข้าจับคู่กันเองโดยไม่ผ่านคนกลางหรือตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ

สาเหตุที่เกิดระบบการจับคู่ชำระเงิน

(1) สินค้าส่งออกไปจีนส่วนใหญ่ ถูกนำเข้าจีนในลักษณะสินค้าชายแดนจากพม่าและลาว และผู้นำเข้าทำการจ้างชาวบ้านชนข้ามแดนใส่รถเล็กในลักษณะเพื่อการบริโภค (ลักษณะกองทัพนม) ซึ่งไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า ทำให้ไม่สามารถโอนชำระค่าสินค้าผ่านธนาคารได้

(2) ไม่ต้องซื้อ-ขายเงินหยวน/บาท ซึ่งจะทำให้เสียส่วนต่างของอัตราแลกเปลี่ยนเป็นระบบการชำระเงินที่มีต้นทุนในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่ำสุด อยู่ประมาณค่ากลางระหว่างอัตราซื้อและขายของตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ

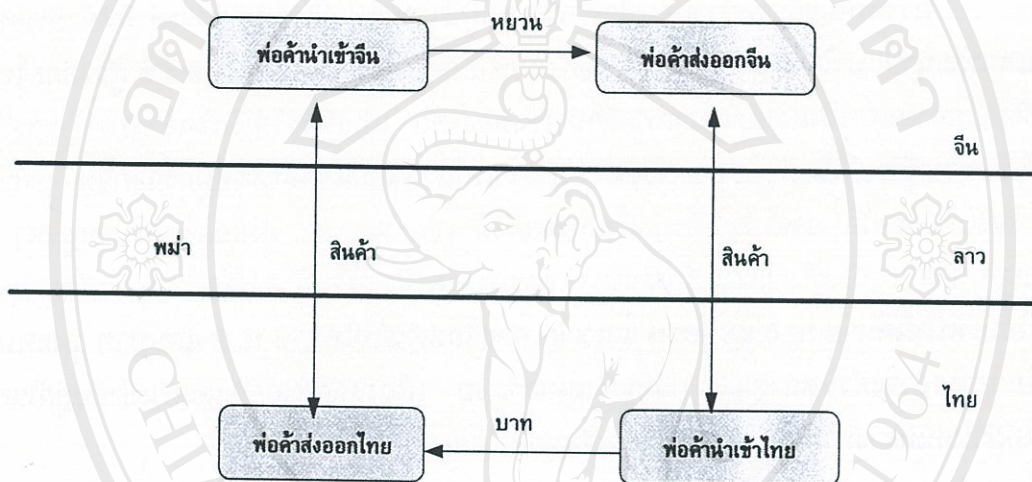
(3) มีความสะดวก รวดเร็ว ในการโอนชำระเงิน น่าเชื่อถือและปลอดภัยกว่าการขนเงินสด หรือรูปแบบการชำระเงินอื่น

ประสิทธิภาพของรูปแบบจับคู่ชำระเงิน

รูปแบบการชำระเงินชายแดนไทย - จีนตอนใต้แบบการจับคู่ชำระเงินถือว่ามีประสิทธิภาพรองลงมาแบบแรก (การหักบัญชีระหว่างกัน) เนื่องจากช่วยให้การชำระเงินรวดเร็วขึ้น และลดต้นทุนด้านอัตราแลกเปลี่ยน อัตราแลกเปลี่ยนจะอยู่ระหว่างอัตราซื้อและขายของตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ เช่น อัตราซื้อของตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบเท่ากับ

4.75 บาทต่อหยวน อัตราขายอยู่ที่ 4.80 บาทต่อหยวน อัตราจับคู่แลกเปลี่ยนเงินกันจะอยู่ที่ประมาณ 4.77 - 4.78 บาทต่อหยวน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของเงินด้วย วิธีนี้จึงเป็นทางเลือกแรกในระบบการชำระเงิน เนื่องจากมีต้นทุนต่ำกว่าการชำระเงินแบบอื่นๆ

กลไกการชำระเงินของการชำระเงินค่าสินค้าแบบจับคู่ชำระเงิน ประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องระหว่างผู้ส่งออกกับผู้นำเข้าของแต่ละประเทศเท่านั้น ดังรูปที่ 5.14

รูปที่ 5.15 การหักบัญชีระหว่างกลุ่มพ่อค้าหรือจับคู่ชำระเงิน

(1) พ่อค้าส่งออกไทย เมื่อได้รับการติดต่อจากพ่อค้านำเข้าจีนตอนใต้ และขายสินค้าให้กับผู้นำเข้าจีน แทนที่จะได้รับเงินจากพ่อค้านำเข้าจีน กลับไปรับเงินจากพ่อค้านำเข้าไทย ที่นำเข้าสินค้าจากจีนแทน

(2) พ่อค้านำเข้าไทย เมื่อสั่งสินค้าจากจีน มีภาระต้องจ่ายค่าสินค้าให้กับจีนเช่นกัน แต่แทนที่จะโอนเงินไปให้พ่อส่งออกจีน ก็โอนเงินให้กับพ่อค้าส่งออกไทยแทน

(3) พ่อค้าส่งออกจีน เมื่อขายสินค้าให้กับพ่อค้านำเข้าไทยจะไปรับเงินจากพ่อค้านำเข้าของจีน เช่นเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มพ่อค้าชายแดนกลุ่มเดียวกัน

ปัญหาของระบบการจับคู่ชำระเงิน ได้แก่

(1) การโอนเงินค่าสินค้าแบบจับคู่บริเวณชายแดนไทยจะมีปัญหา หากจับคู่ชำระเงินกับผู้ค้าขายสินค้าผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด ทำให้มีความเสี่ยงต่อความผิดด้วย

(2) พ่อค้าชายแดนที่จับคู่ชำระเงินมักถูกตรวจสอบจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน เนื่องจากมิได้รับเงินจากคู่ค้าโดยตรง แต่ได้รับเงินจากพ่อค้านำเข้า จึงถูกตรวจสอบจากหน่วยงานที่ไม่เข้าใจรูปแบบการชำระเงินชายแดน ทำให้เป็นอุปสรรคมากในการค้า

(3) ผู้ที่ใช้รูปแบบการชำระเงินแบบนี้จะมีจำกัด เนื่องจากต้องมีความรู้จักและสนิทสนมกันอย่างดี และทำธุรกรรมกันมานานพอสมควร จึงจะมีความเชื่อถือ ทำให้พ่อค้ารายใหม่ไม่สามารถใช้ระบบนี้ได้

● การชำระค่าสินค้าผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ

เมื่อการติดต่อกับชายระหว่างพ่อค้าไทย-จีนตอนใต้ ดำเนินมาได้ระยะหนึ่ง พ่อค้าชายแดนจะรู้ช่องทางการชำระเงินมากขึ้น รูปแบบหนึ่งก็คือให้ตัวแทนการชำระเงิน คือ ตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ (ตลาดมืด) เป็นผู้เรียกเก็บเงินให้ ซึ่งตัวแทนดังกล่าวจะมีเครือข่ายทั้งในประเทศ (บริเวณชายแดน) และในจีนตอนใต้ ตลาดมืดดังกล่าวจะมีรายได้จากส่วนต่างของอัตราซื้อ-ขายเงิน เช่น รับซื้อเงินหยวนเท่ากับ 4.75 บาท และขายเงินหยวนที่ 4.80 บาท โดยอัตราซื้อ-ขายในตลาดมืดโดยทั่วไปทราบกันดีในกลุ่มผู้ประกอบการค้าชายแดนว่า “ฮั่งเซ้ง”³

ในการชำระเงินผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบนี้ ขึ้นกับปริมาณที่ซื้อขาย โดยทั่วไปไม่มีการเคลื่อนย้ายเงินสด อย่างไรก็ตามราคาซื้อขายเงินสดและมูลหนี้ที่เป็นเงินหยวนขึ้นกับปริมาณที่ซื้อขาย หากมูลหนี้มาก เช่น 1 ล้านหยวนขึ้นไปอัตราการรับซื้อจะสูงขึ้น หากมูลหนี้ต่ำ อัตราการรับซื้อจะต่ำลง นอกจากนั้นการรับซื้อธนบัตรก็จะต่ำลงด้วย เนื่องจากมีต้นทุนเก็บรักษาและขนส่ง โดยสาเหตุที่ชำระค่าสินค้าผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบมีดังนี้

(1) ระบบธนาคารพาณิชย์ของจีนตอนใต้ไม่สามารถตอบสนองการค้าชายบริเวณชายแดนได้ โดยไม่สามารถทำการชำระเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ชายแดนได้

³ ฮั่งเซ้ง คืออัตราแลกเปลี่ยนในตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (ตลาดมืด) ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินของมูลหนี้ทางการค้า หากมีจำนวนมาก ความแตกต่างระหว่างอัตราซื้อ-ขายจะน้อย หากมีจำนวนน้อยหรือเป็นธนบัตร จะมีความแตกต่างของอัตราซื้อ-ขายมาก แต่ก็มี ความแตกต่างน้อยกว่าอัตราแลกเปลี่ยนของธนาคารพาณิชย์มาก

(2) ทางการเงินบังคับผู้ประกอบการรายย่อย ต้องทำการค้าผ่านบริษัท Import-Export (IE)⁴ ที่ได้รับอนุญาตจากทางการจีน ซึ่งผู้ทำการค้าผ่านบริษัทที่ได้รับอนุญาตต้องเสียค่านายหน้าร้อยละ 1 ของยอดซื้อ - ขาย

(3) ผู้นำเข้าของจีนต้องการลดต้นทุนด้านภาษีนำเข้า จึงต้องแจ้งสินค้าไทยเป็นสินค้าของประเทศที่มีพรมแดนติดกัน เช่น พม่า และลาว และทำการขนส่งสินค้าแบบกองทัพนมด ผ่านประเทศนั้นๆ เข้าจีน เพื่อลดต้นทุนด้านภาษีนำเข้า การชำระเงินของพ่อค้าไทยจึงไม่ตรงกับหลักฐานทางการค้าที่ระบุจากลาวหรือพม่า ทำให้ไม่สามารถโอนชำระค่าสินค้าจากไทยได้

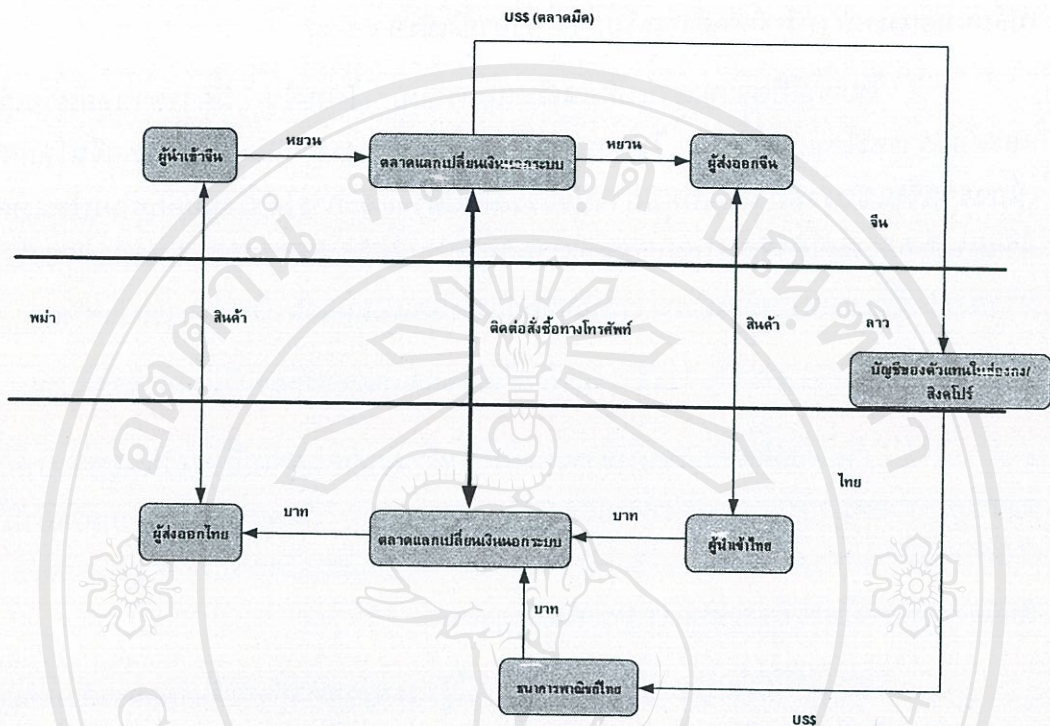
(4) มีความสะดวก รวดเร็ว ในการโอนชำระเงิน นำเชื่อถือและปลอดภัยกว่าการขนเงินสด เนื่องจากตัวแทนทั้งสองฝั่งใช้โทรศัพท์ติดต่อซึ่งกันและกัน โดยปกติใช้เวลาในการโอนเงินประมาณ 1 ชั่วโมง

(5) ธนาคารพาณิชย์ไทยกำหนดอัตราซื้อ-ขายเงินหยวน/ บาท ต่างกันค่อนข้างมาก (ประมาณ 1 บาท) ขณะที่อัตราซื้อ-ขายของตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ อยู่ในระดับที่เอื้อประโยชน์กับผู้ประกอบการค้า (ประมาณ 5 สตางค์) นอกจากนั้นธนาคารพาณิชย์ไทยที่อยู่ชายแดนรับซื้อเงินหยวนเพียงอย่างเดียวไม่มีการขายเงินหยวน จึงไม่มีผู้ไปใช้บริการ

ประสิทธิภาพของระบบการชำระค่าสินค้าผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบนั้นถือได้ว่าวิธีการชำระเงินแบบนี้มีความคล่องตัวในทางปฏิบัติมาก เนื่องจากการค้าส่วนใหญ่ไม่นิยมใช้เงินสด อย่างไรก็ตามพ่อค้าชายแดนไทย - จีนตอนใต้ มักหาจับคู่ชำระเงินก่อน เนื่องจากมีต้นทุนด้านอัตราแลกเปลี่ยนต่ำกว่า หากไม่สามารถหาจับคู่ได้ ก็จะใช้วิธีการชำระเงินแบบนี้

กลไกการชำระเงินการชำระค่าสินค้าผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่นเดียวกับการชำระเงินด้วยเงินสด แต่มีตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราชายแดนเกี่ยวข้องด้วย โดยในการทำธุรกรรมทางการค้าประกอบไปด้วยอย่างน้อยผู้ที่เกี่ยวข้อง 5 ฝ่าย ได้แก่ พ่อค้าส่งออกไทย พ่อค้านำเข้าไทย พ่อค้าส่งออกจีน พ่อค้านำเข้าจีน ตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราชายแดนไทยและจีน (ตามรูปที่ 5.15)

⁴ จีนมีระบบการออกใบอนุญาตนำเข้าและส่งออก (Import/Export license) และโควตาเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการควบคุมดูแลการค้าและดุลการชำระเงินให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม รวมทั้งควบคุมการนำเข้าและส่งออกให้อยู่ในเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

รูปที่ 5.15 การชำระค่าสินค้าผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ

(1) เมื่อพ่อค้าส่งออกไทยขายสินค้าให้พ่อค้าจีนตอนใต้ จะได้รับมูลหนี้เป็นเงินหยวนจากพ่อค้านำเข้าจีน พ่อค้าส่งออกไทยสามารถนำมูลหนี้หยวนดังกล่าวไปขายให้กับตลาดมืดในไทย ตลาดมืดในไทยจะโทรศัพท์สั่งตลาดมืดในจีน (ซึ่งเป็นเครือข่ายกับตลาดมืดไทย) ให้ทำการการเรียกเก็บเงินหยวนจากผู้นำเข้าจีน เมื่อได้รับเงินหยวนแล้วจะโทรศัพท์แจ้งตลาดมืดในไทย ตลาดมืดในไทยจะทำการโอนเงินบาทเข้าบัญชีพ่อค้าส่งออกไทย หรืออาจสั่งให้ผู้นำเข้าไทย ที่ขอซื้อเงินหยวนโอนเงินบาทให้พ่อค้าส่งออกไทยโดยคิดค่าเงินตามราคาฮั่งชั่ง โดยใช้เวลาในการโอนเงินทั้งสิ้นไม่เกิน 1 ชั่วโมง

(2) ในทางกลับกันเมื่อพ่อค้าส่งออกจีนขายสินค้าให้พ่อค้าไทย จะได้รับมูลหนี้เป็นเงินบาทจากพ่อค้านำเข้าไทย พ่อค้าส่งออกจีนสามารถนำมูลหนี้บาทดังกล่าวไปขายให้กับตลาดมืดจีน เพื่อแลกเงินหยวนได้ ตลาดมืดจีน จะโทรศัพท์สั่งตลาดมืดไทย ให้ทำการเรียกเก็บเงินบาทจากผู้นำเข้าไทย เมื่อตลาดมืดในไทยได้รับเงินบาทแล้วจะโทรศัพท์แจ้งตลาดมืดในจีน ตลาดมืดในจีนจะทำการโอนเงินหยวนเข้าบัญชีพ่อค้าส่งออกจีนหรืออาจสั่งให้ผู้นำเข้าเงินที่ขอซื้อ

เงินบาทโอนเงินหยวนให้พ่อค้าส่งออกจีน โดยคิดค่าเงินตามอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดแลกเปลี่ยนนอกระบบ (หรือที่พ่อค้าจีนเรียกว่า “ราคาฮังเซิง”)

ในกรณีที่ตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ ไทย-จีน มีการขาดดุลหรือเกินดุล และต้องการจะโอนเงินให้กัน ไม่สามารถโอนผ่านธนาคารพาณิชย์ในประเทศจีนโดยตรงได้ เนื่องจากจีนเข้มงวดการควบคุมการปริวรรตเงินตราและการโอนเงินออกนอกประเทศมาก ตัวแทนดังกล่าวจะใช้วิธีการโอนผ่านตลาดมืดในจีน เข้าตลาดการเงินระหว่างประเทศที่ฮ่องกง หรือสิงคโปร์ที่บริษัทตัวแทนดังกล่าวมีบัญชีอยู่ เพื่อโอนเป็นดอลลาร์สหรัฐระหว่างกัน

ปัญหาของระบบการชำระค่าสินค้าผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ เช่น

- (1) พ่อค้าชายแดนที่ชำระค่าสินค้าผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบมักถูกตรวจสอบจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน เนื่องจากผู้ประกอบการค้ามิได้รับเงินจากลูกค้าโดยตรง แต่ได้รับเงินจากตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ จึงถูกตรวจสอบจากหน่วยงานที่อาจไม่เข้าใจระบบการชำระเงินชายแดน
- (2) ผู้ที่ใช้ระบบการชำระเงินแบบ นี้ผู้ประกอบการค้าจะต้องทำการคำนวณานพอสมควร จึงจะมีความเชื่อถือ และสามารถใช้บริการผ่านระบบนี้ได้
- (3) ผู้ประกอบการตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ (ตลาดมืด) แม้ว่าจะมีประโยชน์มากต่อการค้าชายแดน แต่ก็เข้าข่ายกระทำผิด พระราชบัญญัติการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราของธนาคารแห่งประเทศไทย (กรณีที่ตลาดมืดมีที่ตั้งอยู่ในเขตประเทศไทย)
- (4) ในบางช่วง ตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบไม่รับเงินหยวน เช่น ไม่ใช่ช่วงนำเข้าแอปเปิ้ล และผลไม้อื่น ความต้องการใช้เงินหยวนมีน้อย ตลาดมืดมีความเสี่ยงในการถือเงินหยวนในระยะเวลาสั้น จึงไม่รับซื้อเงินหยวน

• การชำระค่าสินค้าด้วยเงินสด

การชำระค่าสินค้าด้วยเงินสด แยกเป็น การชำระด้วยเงินหยวนและเงินบาท ซึ่งพ่อค้าไทยและพ่อค้าจีนรับชำระทั้งเงินบาทและหยวน ดังนี้

- (1) พ่อค้าไทย ส่วนใหญ่รับชำระค่าสินค้าเป็นเงินบาท แต่ก็รับชำระด้วยเงินหยวนด้วย ซึ่งจะนำเงินหยวนที่ได้รับจากการส่งออก ไปซื้อสินค้าจากพ่อค้าจีน หรือนำไปแลกเปลี่ยนที่ตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ(ตลาดมืด) หรือในช่วงที่พ่อค้าจีนนำโค-กระบือมีชีวิตมาขาย (ที่ได้รับเงินบาท) ก็จะรอแลกเปลี่ยนเงินหยวนอยู่บริเวณท่าเรือเชียงแสน เพื่อนำเงินหยวนกลับประเทศ จึงเกิดตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบชั่วคราวในบางครั้ง พ่อค้าไทยบางรายจะเก็บเงินหยวนไว้เพื่อรอแลกเปลี่ยนกับพ่อค้านำเข้าเพื่อจะได้ไม่ต้องเสียส่วนต่างของอัตราแลกเปลี่ยน

(2) พ่อค้าจีน รับชำระค่าสินค้าทั้งเงินบาทและเงินหยวน โดยเฉพาะพ่อค้าผลไม้จากจีนที่นำเรือสินค้ามาจอดที่ท่าเรือเชียงแสน นิยมรับชำระด้วยเงินสด เมื่อได้รับเงินบาทจะนำไปแลกเงินหยวนที่ตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ หรือรอแลกเปลี่ยนบริเวณท่าเรือเชียงแสนแล้วนำติดตัวกลับประเทศหรือโอนผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ เพื่อไปรับเงินปลายทางในประเทศจีน หรือในบางครั้งพ่อค้าจีนจะนำเงินบาท ซื้อสินค้าไทยไปขายประเทศจีนต่อ เพื่อลดความเสี่ยงในการถือเงินสด

สาเหตุที่ชำระค่าสินค้าด้วยเงินสด เนื่องจากในอดีตการชำระค่าสินค้าด้วยเงินสดมีบทบาทมากที่สุดในการค้าชายแดนไทย-จีน เนื่องจากในระยะแรกของการติดต่อค้าขายพ่อค้าชายแดน พ่อค้ายังไม่มีความไว้วางใจกันมากนัก อีกทั้งมีการโกงค่าสินค้าบ่อยครั้ง ทั้งพ่อค้าไทยและจีนตอนใต้ ไม่สามารถติดตามหนี้คืนได้ เนื่องจากอยู่คนละประเทศ ทำให้ต้องใช้เงินสดชำระค่าสินค้ากันทันทีที่ได้รับสินค้า อย่างไรก็ตาม พ่อค้าชายแดนส่วนหนึ่งได้พัฒนาระบบการชำระเงินรูปแบบอื่นมาใช้แทน การชำระเงินรูปแบบนี้จึงลดลง แต่พ่อค้าชายแดนบางส่วนจำเป็นต้องใช้ เนื่องจากยังไม่มี ความเชื่อถือจากพ่อค้ารายอื่นจึงมีทางเลือกในระบบการชำระเงินน้อย นอกจากนั้นพ่อค้าจีนบางรายต้องการเงินสด เพื่อหาซื้อสินค้าเอง(ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง) การชำระด้วยเงินสดมีความสะดวก รวดเร็ว และลดความกังวลของพ่อค้าทั้งสองฝ่าย

ประสิทธิภาพของการชำระค่าสินค้าด้วยเงินสด การชำระเงินรูปแบบนี้ถือได้ว่าเป็นลำดับที่ 3 แม้ว่าจะมีการชำระเป็นเงินสดก็ตามแม้จะมีความน่าเชื่อถือและมั่นคงสูงสุด แต่ก็มี ความคล่องตัวน้อยกว่าการชำระเงินในรูปแบบอื่น

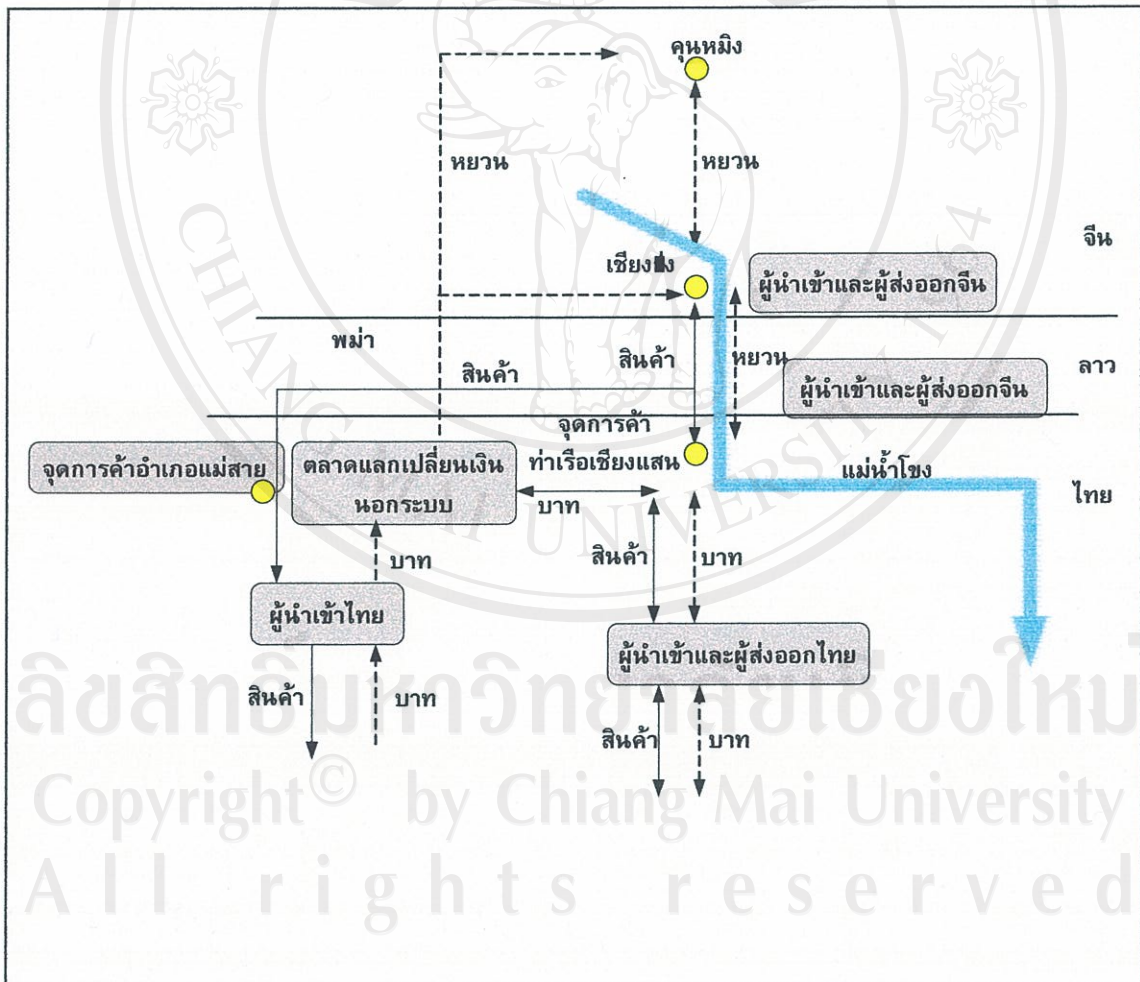
เราสามารถอธิบายกลไกการชำระเงินด้วยเงินสด ในรูปที่ 5.3 - 5.4 นั้นประกอบด้วย บุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ 1) พ่อค้านำเข้าของจีนตอนใต้ 2) พ่อค้าส่งออกของจีนตอนใต้ 3) พ่อค้านำเข้าของไทย 4) พ่อค้าส่งออกของไทย 5) ตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบซึ่งมักจะจับกลุ่มกันอยู่บริเวณชายแดนบริเวณอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และ จังหวัดท่าขี้เหล็กของพม่า มีประมาณ 3-4 ราย โดยจากรูปที่ 3-4 นั้นเราสมมุติให้ตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบมีเพียง 1 ราย และสมมุติให้ธุรกรรมทางการค้ามีเพียง 3 ราย

(1) พ่อค้าส่งออกไทย ขายสินค้าให้กับผู้นำเข้าจีน เมื่อได้รับเงินบาทจะนำเข้าบัญชีในธนาคารพาณิชย์ แต่ถ้าได้รับเงินหยวนจะหาแลกกับพ่อค้านำเข้า (ที่ต้องการเงินหยวน) ก่อนถ้าไม่มีก็จะนำไปแลกเปลี่ยนที่ตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราชายแดน บริเวณ แม่สาย - ท่าขี้เหล็ก

(2) พ่อค้านำเข้าไทย จะนำเข้าสินค้าจาก 2 จุดการค้า คือ ที่อำเภอเชียงแสน และ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย หากชำระเงินค่าสินค้าด้วยเงินสด ส่วนใหญ่จะชำระค่าสินค้าเป็นเงินบาท

(3) พ่อค้าส่งออกจีน เมื่อขายสินค้าและได้รับเงินบาทจะหาแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าส่งออกไทยที่มีเงินหยวนก่อน เนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยนดีกว่าอัตราซื้อ-ขายในตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราชายแดน แต่ถ้าไม่สามารถหาแลกเปลี่ยนเงินหยวนได้ก็จะนำเงินไปแลกเปลี่ยนที่ตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราชายแดน ที่บริเวณอำเภอแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก และโอนเงินหยวนผ่านตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราชายแดนไปรับที่สิบสองปันนาหรือคุนหมิง โดยไม่ต้องนำเงินติดตัวไป แต่ก็มีบางรายที่ได้รับเงินบาทแล้วนำเงินบาทซื้อสินค้าไทยกลับจีนตอนใต้

(4) พ่อค้านำเข้าจีน เมื่อนำเข้าสินค้าจากพ่อค้าส่งออกไทย สามารถชำระเงินได้ทั้งเงินหยวนหรือเงินบาท แต่ราคาสินค้าจะถูกกำหนดจากพ่อค้าไทยเป็นเงินบาทเสมอ โดยการชำระด้วยเงินหยวนจะคิดมูลหนี้ตามอัตราแลกเปลี่ยนตลาดแลกเปลี่ยนเงินนอกระบบ

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

รูปที่ 5.17 การชำระค่าสินค้าด้วยเงินสด

ปัญหาของการชำระเงินโดยใช้เงินสด ได้แก่ ความไม่สะดวกในการขนย้ายเงินและความเสี่ยงจากการปล้นเงิน ดังนั้นพ่อค้าชายแดนทั้งสองฝ่าย (ไทย-จีน) ที่ทำการค้ามาเป็นระยะหนึ่งแล้วจึงมักเปลี่ยนไปชำระเงินโดยใช้วิธีอื่นแทน

• การชำระเงินกรณีพ่อค้าชายแดนใหม่

ถึงแม้ว่าการค้าชายแดนมีลักษณะเป็นตลาดที่มีการแข่งขันกันอย่างสูงมาก โดยเฉพาะในช่วงของผลไม้จากจีนเข้ามาสู่ตลาด ได้แก่ สาลี่ และแอปเปิ้ล ทำให้มีผู้ค้ารายใหม่ไทย (พ่อค้าปลีก) ที่ต้องการนำเอาสินค้าจากจีนตอนใต้มาขาย ซึ่งเดิมนั้นเคยซื้อผลไม้ดังกล่าวจากพ่อค้าผลไม้เชียงแสน ซึ่งรับซื้อจากเรือสินค้าจีนอีกต่อหนึ่ง ต้องการที่จะตัดคนกลาง (พ่อค้าชายแดนเชียงแสน) เนื่องจากต้องการราคาขายที่ต่ำกว่าเดิม จึงต้องการตัดตอนของกระบวนการค้าผลไม้ ณ บริเวณท่าเรือเชียงแสน ทำให้ต้องมีความพยายามติดต่อกับพ่อค้าจีน ณ เมืองคุนหมิง โดยการใช้ความสัมพันธ์ผ่านกลุ่มพ่อค้าไทยเชื้อสายจีนที่อาจจะรู้จักหรือแนะนำให้ไปพบกับพ่อค้าจีน ณ เมืองคุนหมิง ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นพ่อค้าส่งที่รับสินค้าจีน (ผลไม้) มาจากเมืองอื่นๆ อีกต่อหนึ่ง แต่เมื่อต้องการที่จะตัดขั้นตอนของการยังคงใช้การชำระด้วยเงินสดสกุลบาทและหยวนของพ่อค้าชายแดนที่เข้าสู่ตลาดใหม่ โดยวิธีการนี้เกิดขึ้นเมื่อมีผู้ค้ารายใหม่ต้องการที่จะเข้าสู่ตลาดผลไม้โดยสั่งซื้อจากพ่อค้าจีนโดยตรงก็จะเริ่มต้นจากการแสวงหาพ่อค้าจีนโดยกระทำดังต่อไปนี้

- (1) การเดินทางไปกับกลุ่มตัวแทนการค้าของจังหวัดที่พ่อค้ารายใหม่ทำการค้าอยู่
- (2) การติดต่อผ่านกลุ่มพ่อค้าไทยที่เคยทำการค้าหรือรู้จักพ่อค้าจีนมาก่อน
- (3) การติดต่อผ่านบริษัทไทยที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลจีน

การเดินทางในครั้งแรกเพื่อแนะนำตัวและหาช่องทางการค้าเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับจังหวะโอกาส รวมไปถึงความต้องการจากคู่ค้าชาวจีนที่ต้องการสินค้าไทยประเภทผลไม้ตามฤดูกาลไปขายด้วย โดยหนทางที่จะทำให้ผลไม้จากจีนมาขายโดยเร็วได้แก่ ทางเลือกที่สาม คือ พ่อค้าชาวจีนเข้ามาทำการติดต่อกับบริษัทสัญชาติไทยในคุนหมิงเพื่อต้องการที่จะซื้อสินค้าประเภทผลไม้จากไทย ซึ่งในครั้งแรกนั้นเมื่อมีการตกลงทำสัญญากันเรียบร้อยแล้วระหว่างคู่ค้า การชำระเงินจะทำการชำระเป็นเงินสด โดยทั้งนี้ผู้ส่งออกผลไม้ อาจเป็นผู้นำเข้าผลไม้จากจีนด้วยเช่นกัน วิธีการดังกล่าวนี้จึงใช้วิธีการเหมือนกับการหักบัญชีระหว่างกัน เพียงแต่ผู้ที่รับเป็นตัวแทนในการหักบัญชีของพ่อค้าไทย-จีน โดยเริ่มต้นโดยเราสมมติให้พ่อค้าชายแดนจีนส่งผลไม้ไทย (ทุเรียน มังคุด ฯลฯ) เมื่อพ่อค้าผลไม้ไทยไปทำการรวบรวมสินค้า โดยจะมีการโอนเงินสดบางส่วนชำระค่าสินค้า ซึ่งถือเป็นการให้เครดิตระหว่างกัน บริษัทตัวแทนจะโอนเงินบาทให้กับพ่อค้าผลไม้ไทยโดยผ่านบริษัทตัวแทนในไทย และเมื่อภายหลังจากที่พ่อค้าผลไม้ไทยใช้ระยะเวลาหนึ่งในการรวบรวมสินค้าที่ต้องการ และเมื่อพร้อมส่งก็จะโทรศัพท์ไปยังพ่อค้าจีนให้เตรียมชำระ

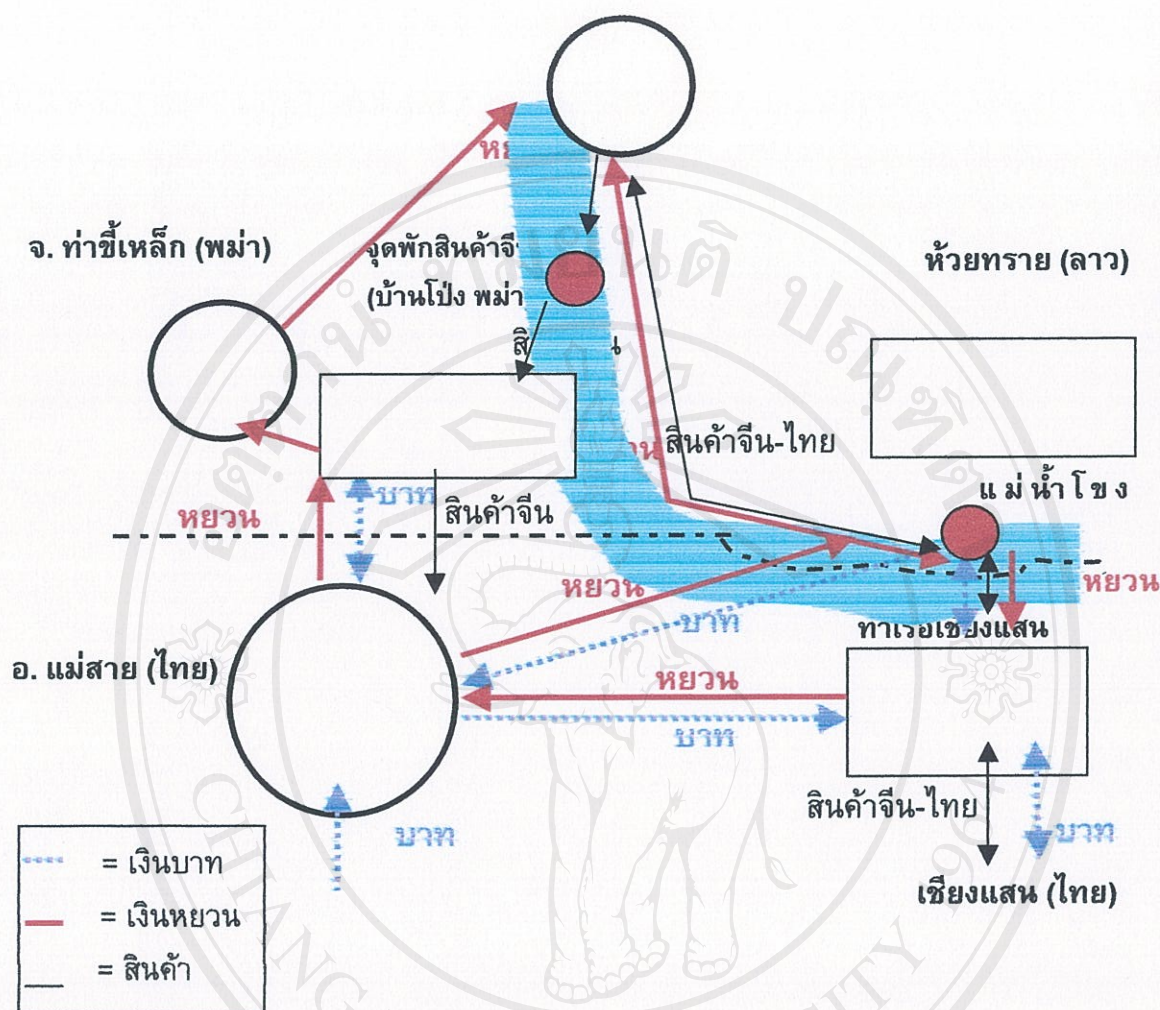
เงินค่าสินค้า โดยเมื่อสินค้าขนส่งถึงท่าเรือเชียงแสน และอยู่ในความรับผิดชอบของบริษัทตัวแทน (ซึ่งจะมีผู้รับผิดชอบในการกระทำพิธีการก็จะแจ้งให้พ่อค้าจีนชำระค่าสินค้าที่เหลือเป็นเงินหยวน หลังจากนั้นก็จะแจ้งให้บริษัทสาขาในไทยทำการโอนเงินบาทเข้าบัญชีให้กับพ่อค้าผลไม้ไทย ซึ่งถือเป็นการสิ้นสุดกระบวนการชำระเงิน

การชำระเงินในรูปแบบนี้นั้น (1) พ่อค้ารายใหม่ไทย ต้องการรับชำระค่าสินค้าเป็นเงินบาท แต่เนื่องจากข้อจำกัดในการโอนและยุ่งยากในเรื่องของการทำเอกสาร ทำให้การชำระเงินยังคงเป็นแบบลักษณะของโปยกั๊ว โดยพ่อค้าจีนจะนำเงินหยวนโอนเข้าบัญชีให้กับผู้ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพ่อค้าไทยรายใหม่ที่จีน หลังจากนั้นตัวแทนดังกล่าวก็จะใช้วิธีการให้ตัวแทนของตนในไทย โอนเงินเข้าบัญชีของพ่อค้าไทยรายใหม่ อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งรูปแบบนี้ถือเป็นรูปแบบเริ่มต้นของระบบการระบบอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดการเงินนอกระบบขึ้นได้ โดยสาเหตุที่ชำระค่าสินค้าด้วยเงินสด จะเหมือนกับกรณีการชำระเงินด้วยเงินสด กล่าวคือเนื่องจากในระยะแรกของการติดต่อค้าขายพ่อค้าชายแดน พ่อค้ายังไม่มีควมไว้วางใจกันมากนัก แต่พ่อค้าไทยที่ทำการค้าใหม่กับจีนนั้น ยังไม่มีความเชื่อถือจากพ่อค้ารายอื่นจึงมีทางเลือกในระบบการชำระเงินน้อย หรืออีกวิธีการหนึ่งก็คือ โดยการชำระเงินในเบื้องต้นหากเป็นพ่อค้าส่งออก (ไทย) รายใหม่อาจต้องการเงินมัดจำค่าสินค้าก่อนเพื่อนำเงินมัดจำดังกล่าวไปจ่ายค่าสินค้าที่ตนเป็นผู้รวบรวม โดยส่วนใหญ่ได้แก่ ผลไม้ตามฤดูกาลของไทยที่มาจากจันทบุรี เช่น มังคุด ทุเรียนเงาะ เป็นต้น สัดส่วนของเงินที่มัดจำ : เงินส่วนที่เหลือ เช่น 40: 60 โดยร้อยละ 40 ส่วนแรกจะมีการจ่ายเมื่อมีการรวบรวมสินค้าพร้อมส่งออกจากสวน และเมื่อสินค้าส่งมาถึงท่าเรือเชียงแสนเตรียมพร้อมสำหรับการส่งต่อก็ใช้ให้บริษัทที่ทำหน้าที่รับสินค้าเพื่อจัดส่ง (ส่วนใหญ่จะมีสำนักงานตัวแทนที่จีน) จะเช็คสินค้าเมื่อพร้อมก็จะแจ้งให้ลูกค้าที่จีนทราบเพื่อปล่อยเงินส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 60 เข้าบัญชีของพ่อค้าไทย (ใหม่) ที่เมืองจีน และกรณีหากพ่อค้าไทย (กรณีนำเข้า) จะโอนเงินเข้าบัญชีของบริษัทตัวแทนที่มีสาขาในไทย และขณะเดียวกับพ่อค้านำเข้า (สินค้าจากไทย) ก็จะมีเงินเข้าบัญชีของบริษัทตัวแทน ในคุณหมิง โดยการโอนเงินจะเกิดขึ้นเมื่อมีการส่งมอบสินค้าและตรวจเช็คเรียบร้อยแล้วโดยตัวแทนของแต่ละฝ่าย หรืออาจเป็นบริษัทตัวแทนที่ทำหน้าที่แทน โดยกรณีของพ่อค้าส่งออกไทยจะทำการส่งสินค้าลงเรือ ณ ท่าเรือเชียงแสน การที่พ่อค้าส่วนใหญ่นิยมชำระค่าสินค้ากันด้วยเงินสด เนื่องจากพ่อค้าส่วนใหญ่ยังไม่ไว้วางใจกัน และเกรงว่าหากให้สินเชื่อและเครดิตการผ่อนชำระแก่กันไปแล้ว จะมีปัญหาในการเรียกเก็บเงินในภายหลัง ส่วนสาเหตุรองคือการโอนเงินหรือชำระผ่านตัวแทนกับบัญชี มีค่าธรรมเนียมซึ่งไม่คุ้มกับกำไรที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ส่งออกผลไม้ไทย-จีนที่ต้องการสภาพคล่องและต้องนำเงินมัดจำบางส่วนที่ได้มาและส่วนสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนกรณีของพ่อค้าจีนนำสินค้านำมาขายเอง ณ ท่าเรือเชียงแสน การชำระเงินยังคงมีการชำระเงินเป็นเงินสดเช่นเดียวกัน โดยการชำระเงินในลักษณะดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นใน 2 กรณีคือ

(1) พ่อค้าจีนนำสินค้ามาขายที่ประเทศไทย จำแนกออกได้เป็น 2 ทาง(รูปที่ 5.1) คือทางแรก พ่อค้าจีนนำสินค้าขึ้นที่ท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พ่อค้าจีนตอนใต้ นำสินค้า เช่น แอปเปิล สาลี่ พืชผลการเกษตรโค กระบือ ฯลฯ ล่องมาตามลำน้ำแม่โขง นำขึ้นท่าเรือเชียงแสนเพื่อจำหน่ายสินค้าที่นำมาให้แก่พ่อค้าไทย การซื้อขายใช้ทั้งสกุลบาทและหยวน(อัตราแลกเปลี่ยนตามอัตราตลาดในเวลานั้น) หลังการจำหน่ายแล้วพ่อค้าจีนได้รับเงินสกุลบาทและหยวนมาจำนวนหนึ่ง วิธีที่พ่อค้าจีนจะดำเนินการต่อคือ (ก) นำเงินสกุลบาทที่ได้ไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินสกุลหยวนกับพ่อค้าไทยที่ค้าขายอยู่บริเวณนั้น อัตราแลกเปลี่ยนตามแต่ละตกลงกัน แล้วนำกลับประเทศจีน (ข) นำเงินสกุลหยวนและบาทที่ได้แลกเปลี่ยนกับพ่อค้าไทยในบริเวณนั้นไปซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากพ่อค้าไทยเพื่อนำกลับไปจำหน่ายที่ประเทศจีน หากยังมีเงินสกุลบาทเหลืออยู่ จะนำเงินสกุลบาทไปแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าในบริเวณนั้นเป็นสกุลหยวนเพื่อนำกลับประเทศต่อไป (ค) ในกรณีที่พ่อค้าในบริเวณนั้นไม่รับแลกเงินหรือมีเงินไม่พอให้แลก พ่อค้าจีนจะนำเงินที่ขายสินค้าได้นั้นไปแลกเป็นเงินสกุลหยวนที่ร้านรับแลกเปลี่ยนเงินตราในเขตอำเภอแม่สาย เพื่อแลกเงินสกุลบาทเป็นเงินสกุลหยวน สำหรับนำกลับประเทศ หรือแลกเงินสกุลหยวนเป็นเงินบาท เพื่อนำไปซื้อสินค้าจากพ่อค้าไทย สำหรับนำกลับไปขายที่ประเทศจีนต่อไป

หรือใช้ทางเลือกที่สอง พ่อค้าจีนนำสินค้าขึ้นที่ท่าเรือวังปุง (Wangpung) หรือบ้านโป่งของพม่า พ่อค้าจีนที่นำสินค้าขึ้นท่าเรือวังปุงของพม่า เพื่อนำไปขายในอำเภอท่าลี่เหล็กของประเทศพม่า หรือลักลอบนำเข้าประเทศไทยอีกทอดหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้า และอื่น ๆ เนื่องจากการลักลอบนำเข้าประเทศไทยจะเสียต้นทุนที่ต่ำกว่าการนำเข้าโดยถูกต้องที่ต้องเสียภาษีในอัตราที่สูงกว่าการลักลอบ หลังได้รับเงินสกุลบาทหรือหยวนตามที่ตกลงกันไว้แล้ว พ่อค้าจีนจะนำเงินไปซื้อสินค้าไทยเพื่อนำกลับไปจำหน่ายที่ประเทศจีน หากยังมีเงินเหลืออยู่ก็จะแลกเปลี่ยนเป็นเงินสกุลหยวนกับร้านรับแลกเปลี่ยนเงินตราในเขตอำเภอแม่สาย หรือส่งเงินผ่านตัวแทนหักบัญชี (โพยก๊วน) เพื่อส่งเงินกลับประเทศต่อไป

(2) พ่อค้าไทยจำหน่ายสินค้าให้พ่อค้าจีน ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค การซื้อขายใช้สกุลเงินบาทเป็นหลัก เนื่องจากพ่อค้าไทยไม่ต้องการความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละวัน และส่วนใหญ่ส่งมอบสินค้า ณ ท่าเรือเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (ดังแสดงในรูปที่ 5.15)

ที่มา: องอาจ สุขุมาลวรรณ (2545)

รูปที่ 5.18 การชำระค่าสินค้าด้วยเงินสด (บาทและหยวน)

5.9.4 การชำระค่าสินค้าที่ผ่านสถาบันการเงิน ประเภทต่างๆ มีดังนี้

• การชำระเงินโดยการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต (L/C)

มีลักษณะเช่นเดียวกับการชำระเงินเพื่อการค้าระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามรัฐบาลจีนยังคงควบคุมการโอนเงินหยวนออกนอกประเทศทำให้ไม่สามารถกำหนดราคาสินค้าเป็นเงินหยวนได้ การชำระค่าสินค้านี้ระหว่างไทย-จีนตอนใต้ ผ่านธนาคารพาณิชย์โดยการเปิด L/C มีน้อยมาก เนื่องจาก

(1) การค้ากับจีนตอนใต้ของบริษัทขนาดเล็ก ต้องกระทำผ่านบริษัท Import-Export (IE) ซึ่งจะต้องจ่ายค่านายหน้าการค้า

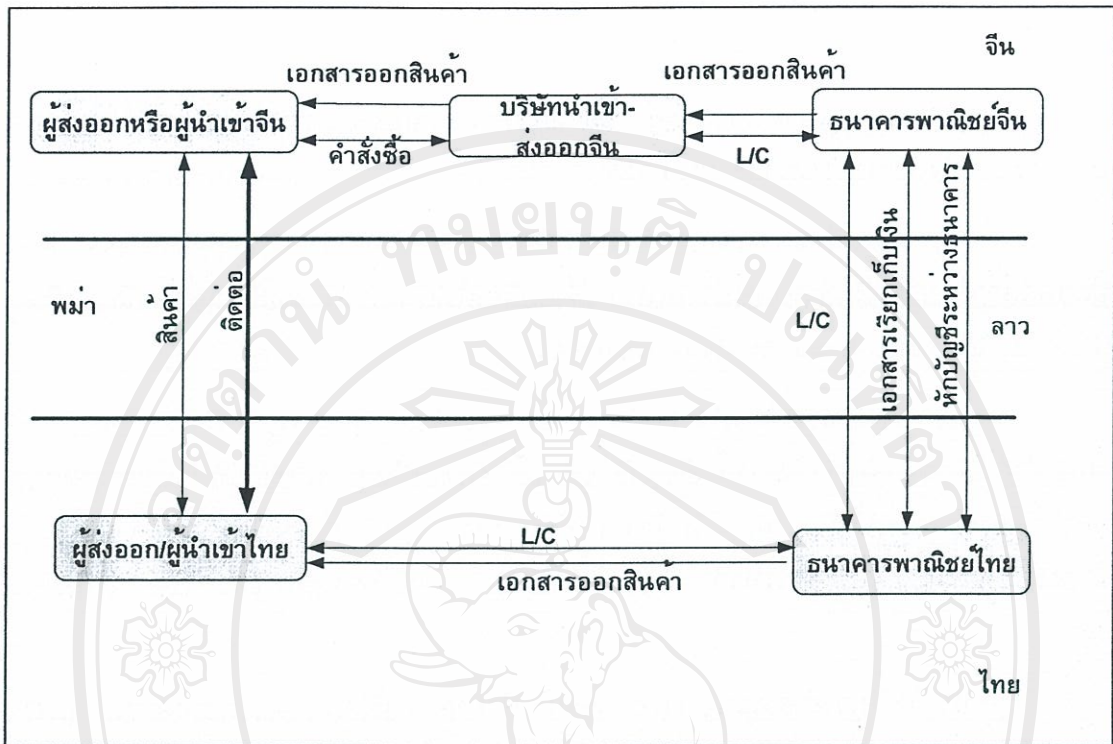
(2) การนำเข้าสินค้าต่างๆ ต้องมีการตรวจสอบและได้รับอนุญาตจากส่วนกลาง (ปักกิ่ง) ก่อน ซึ่งต้องใช้ระยะเวลานาน ทำให้พ่อค้านำเข้าจีน ต้องนำเข้าสินค้าตามแนวชายแดน

(3) หลีกเลี่ยงการเสียภาษีหรือเสียในจำนวนที่น้อยกว่าการนำเข้าโดยตรง โดยเปลี่ยนสินค้าไทยเป็นสินค้าจากพม่าและลาว เพื่อเปลี่ยนให้เป็นการค้าชายแดนซึ่งจะเสียภาษีนำเข้าต่ำ และไม่ต้องผ่านการขออนุญาตจากส่วนกลาง

(4) การเดินเรือในแม่น้ำโขงมีความเสี่ยงสูง ทำให้บริษัทประกันภัยของไทยไม่กล้ารับประกันภัยการขนส่งสินค้าทางนี้ ปัจจุบันมีเพียงบริษัทของจีนแห่งเดียวที่รับประกันการขนส่งในแม่น้ำโขงจากจีนมาไทย ขณะที่ไม่มีมีการรับประกันการขนส่งสินค้าจากไทยไปจีน พ่อค้านำเข้าและส่งออกจึงหลีกเลี่ยงการทำการค้าโดยตรงกับจีน ทำให้มีการเปิด L/C ระหว่างกันน้อยมาก

ประสิทธิภาพของระบบการชำระค่าสินค้าโดยการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต (L/C) แม้จะถูกต้องตามกฎหมายระเบียบการเงินระหว่างประเทศก็ตาม แต่ถือว่ามีประสิทธิภาพต่ำที่สุด ในบรรดารูปแบบการชำระเงินชายแดนไทย-จีนตอนใต้ที่กล่าวมาแล้ว 4 วิธี เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่นิยมทำการค้าอย่างถูกต้อง เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมาก และเสียเวลามากกับขั้นตอนการขออนุญาตที่ยุ่งยากและซับซ้อน

กลไกการชำระเงินของการชำระเงินค่าสินค้า สามารถแสดงได้ดังรูปที่ 3-5 โดยการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต (L/C) ประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่นเดียวกับระบบการค้าสากลโดยทั่วไป มีแตกต่างบ้างตรงที่พ่อค้าส่งออก/นำเข้ารายย่อยของจีนไม่สามารถส่งออกหรือนำเข้าสินค้าได้เองต้องกระทำผ่านบริษัทนายหน้านำเข้าและส่งออกของจีน โดยกลไกการชำระเงินในรูปแบบนี้มีผู้เกี่ยวข้องกับธุรกรรมทางการค้าอย่างน้อย 5 ฝ่าย คือ พ่อค้าส่งออกหรือนำเข้าไทย พ่อค้าจีน ธนาคารพาณิชย์ไทย ธนาคารพาณิชย์จีน และบริษัทนายหน้านำเข้าและส่งออกจีน (ตามรูปที่ 5.17)

ที่มา: จากการสอบถามผู้ประกอบการ (อ้างในธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548)

รูปที่ 5.18 การชำระเงินโดยการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต (L/C)

จากรูปที่ 5.18 พ่อค้านำเข้าของจีน เมื่อติดต่อนำเข้าสินค้าจากผู้ส่งออกของไทยแล้ว จะต้องนำเข้าผ่านบริษัทนายหน้านำเข้าและส่งออกของจีน ซึ่งจะติดต่อที่ธนาคารพาณิชย์ของจีน เพื่อเปิด L/C มาที่ธนาคารพาณิชย์ไทย เมื่อธนาคารพาณิชย์ไทยได้รับ L/C จะแจ้งไปยังผู้ส่งออกไทย ให้ส่งสินค้าไปจีน ธนาคารพาณิชย์ของจีนจะทำหน้าที่ออกเอกสารการออกสินค้า และเรียกเก็บเงินจากพ่อค้านำเข้าของจีนตาม L/C ก่อนทำการโอนเงินดอลลาร์สหรัฐให้กับธนาคารพาณิชย์ไทย และโอนเข้าบัญชีผู้ส่งออกไปเงินบาทต่อไป ส่วนกรณีนำเข้าก็ดำเนินการในรูปแบบเดียวกัน

ปัญหาของระบบการชำระเงินโดยการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต (L/C)

(1) ปัญหาการค้างของพ่อค้าในจีนคือ ธนาคารพาณิชย์จีนไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนจีนถอนเงิน การเบิกถอนเงินทำได้ยาก ต้องแจ้งรายละเอียด ทำให้ประชาชนและธุรกิจจีนไม่นิยมฝากเงิน เงินจึงไม่หมุนเวียนผ่านธนาคารเท่าที่ควร

(2) การเปิด L/C ต้องทำการค้าผ่านบริษัท Import-Export (IE) โดยต้องจ่ายค่านายหน้าร้อยละ 1 ของยอดซื้อ-ขาย ทำให้ต้นทุนการทำการค้าผ่าน IE สูงกว่าการทำการค้าโดยไม่ผ่าน IE ประมาณร้อยละ 15 ของมูลค่าการค้า

(3) การทำการค้าเองโดยไม่ผ่าน IE ต้องมีมูลค่าการค้ามากกว่า 15 ล้านดอลลาร์/ปี ทำให้พ่อค้าขายแดนของจีนซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นรายย่อยไม่ทำการค้าผ่านระบบนี้

(4) มีความยุ่งยากในการดำเนินการ เนื่องจากการชำระเงินแบบนี้ ต้องนำสินค้าเข้าหรือส่งออกจากจีนอย่างถูกต้อง ซึ่งมีขั้นตอนยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง

• การชำระเงินโดยวิธีอื่น ๆ

นอกจากวิธีการชำระเงินแบบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีวิธีการชำระเงินแบบอื่นๆ แต่ไม่นิยมใช้ในการชำระเงินขายแดนมากนัก เช่น วิธีเปิดบัญชีการค้า (Open Account) ที่ผู้ขายต้องส่งสินค้าไปให้กับผู้ซื้อก่อน โดยผู้ซื้อยังมีต้องชำระเงิน และผู้ขายต้องรอรับการชำระเงิน เช่น 30 วัน 60 วัน หรือ 90 วัน หรืออาจผ่อนเป็นระยะๆ ตามตกลง การชำระเงินโดยวิธีอื่น ๆ นี้ มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.3 ของการชำระเงินขายแดนไทย - จีนตอนใต้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

บทที่ 6

การค้าชายแดนด้านอำเภอเชียงของ

6.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอเชียงของ

นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่าบริเวณชุมชนอำเภอเชียงของเคยเป็นที่ตั้งของชุมชนที่เจริญรุ่งเรือง และเสื่อมสลายไปหลายครั้ง ชุมชนบริเวณลุ่มน้ำโขงมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของชุมชนเมืองเชียงของปัจจุบัน มีอาณาเขตครอบคลุมถึงเมืองเชียงรุ่ง สิบสองปันนา มณฑลยูนนาน เรื่อยมาจนถึงเมืองเชียงแสนและเมืองเชียงของ

โดยในพงศาวดารล้านนาเป็นที่ปรากฏชัดว่าได้มีการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเมืองบริเวณลุ่มน้ำโขงตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 หรือสมัยกรุงศรีอยุธยา (เชียงแสน) มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด เมืองเชียงของเดิมมีนามว่า “ขรรษา” ปรากฏในพงศาวดารล้านนาในราวพุทธศตวรรษที่ 21 มีฐานะเป็นเมืองบริวารเช่นเดียวกับเมืองบริวารอื่น ๆ เช่น เมืองเทิง เมืองเชียงคำ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองเชียงของ” ขึ้นอยู่ในความปกครองของเมืองนันทบุรี (น่าน) โดยเจ้าผู้ครองนครน่านได้แต่งตั้งเจ้าอริยวงค์เป็นเจ้าเมืองเชียงของเมื่อปี พ.ศ. 1805 และมีผู้ครองเมืองเชียงของสืบมาจนถึงปี พ.ศ. 2453 (รศ.125) สมัยของพระยาภิกขิตวงศ์ วรยศรังสี เป็นเจ้าเมืองเชียงขององค์สุดท้าย และได้รับการยกฐานะให้เป็นอำเภอเชียงของขึ้นกับจังหวัดเชียงรายเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2453 จนถึงปัจจุบัน

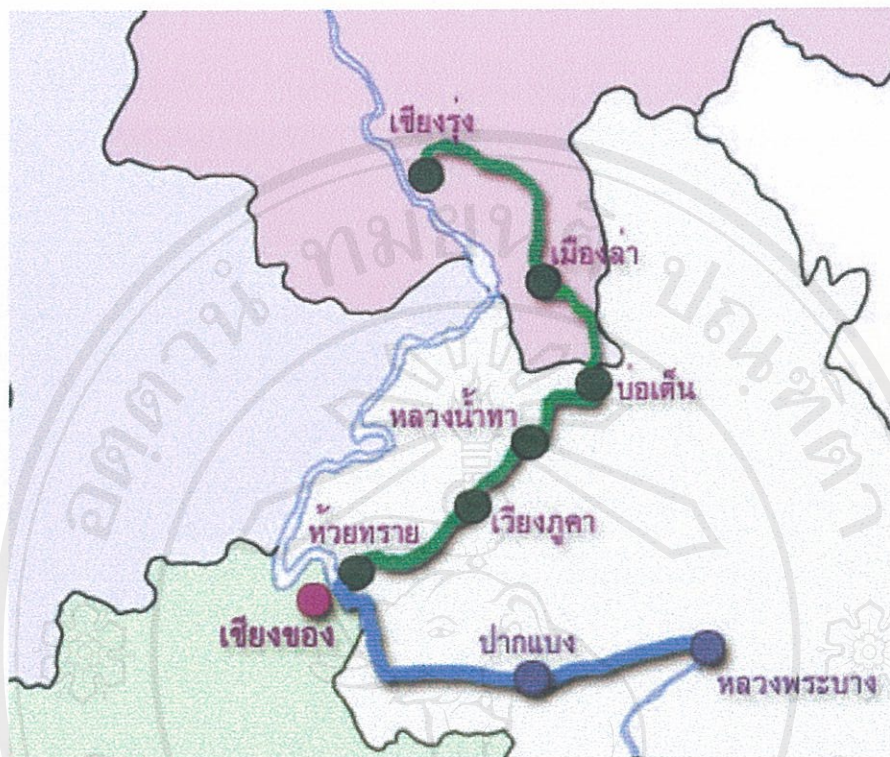
เชียงของเคยมีประวัติศาสตร์ที่รุ่งโรจน์ในยุคกลางของอาณาจักรล้านนา เป็นเวลาหลายศตวรรษที่เชียงของเป็นจุดสำคัญบนเส้นทางการค้าหนึ่งในสองแนวเส้นทางการค้าระหว่างจีน-ไทย-พม่า สภาพเมืองในปัจจุบันเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มหมู่บ้านการค้า 3 แห่งตามแนวแม่น้ำโขง ได้แก่ บ้านหัวเวียง บ้านสบสม และบ้านหาดไคร้ เชียงของมีการค้ากับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศจีน และเชียงของเป็นจุดพักที่สำคัญจุดหนึ่งของเส้นทางจีน-พม่าซึ่งเป็นเส้นทางที่ใช้โดยผู้ค้าชาวมุสลิมจีน เชียงของเคยมีบทบาทในด้านการเดินเรือและการประมงในแม่น้ำโขง แต่ถูกบดบังศักยภาพทางด้านนี้โดยเชียงแสน จึงทำให้เชียงของมีความสำคัญในด้านนี้ลดลง (อำเภอเชียงของ, 2548)

ความสำคัญในการเป็นประตูการค้าทางบกระหว่างประเทศ จากสภาพที่ตั้งของอำเภอเชียงของซึ่งมีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ที่มีระยะทางเดินทางไปประเทศจีนไม่ไกลนัก โดยห่างจาก อ.เชียงของ ถึงประเทศจีนตอนใต้ คือ เมืองเชียงรุ่ง มณฑลยูนนาน ประมาณ 344 กม. ตามเส้นทางเชียงของ-เมืองห้วยทราย (แขวงบ่อแก้ว) -หลวงน้ำทา-บ่อเต็น-เมืองลา-เมือง

เชียงรุ่ง-คุนหมิง ซึ่งในอนาคตตามแผนการพัฒนาเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้นจะมีการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง เพื่อเชื่อมการเดินทางของอำเภอเชียงของกับแขวงบ่อแก้วเพื่อเดินทางไปคุนหมิง ประเทศจีน โดยทางหลวงหมายเลข 3 ของ สปป.ลาว (R3E)

ปัจจุบันอำเภอเชียงของมีด่านพรมแดนรวม 1 แห่ง ได้แก่ ท่าเรือบักจากข้อมูลมูลค่าการค้าชายแดนในปี 2548 มีมูลค่าการค้ารวม 1,511.69 ล้านบาท แบ่งเป็นมูลค่าการนำเข้าจำนวน 451.95 ล้านบาท และมูลค่าการส่งออกจำนวน 1,059.74 ล้านบาท โดยมี สปป.ลาว เป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญ เป็นที่น่าสังเกตว่าอำเภอเชียงของมีปริมาณการค้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สินค้าส่งออกที่สำคัญไปยัง สปป.ลาว ได้แก่ วัสดุก่อสร้าง สินค้าอุปโภคบริโภค น้ำมันเชื้อเพลิง ยานพาหนะและส่วนประกอบ ส่วนสินค้านำเข้าจาก สปป.ลาว ที่สำคัญ ได้แก่ ถ่านหินลิกไนต์ ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ สินค้าเกษตรและของปามิทำเรือบักสำหรับการขนส่งสินค้าระหว่างอำเภอเชียงของกับเมืองห้วยทรายของ สปป.ลาว โดยทาง สปป.ลาวก็มีท่าเรือบักและด่านผ่านแดนระดับจังหวัด ส่วนท่าเรือน้ำลึกมีประโยชน์สำหรับการขนส่งสินค้าและนักท่องเที่ยวไปยังเมืองหลวงพระบางของสปป.ลาว

ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชียงของถือเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรท่องเที่ยว น้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับอำเภอแม่สายและเชียงแสน แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงที่สุด คือ หาดไคร้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาอำเภอเชียงของเป็นชาวต่างประเทศประเภท สะพายเป้ (Back-Pack) ที่มารอการตรวจลงตรา (Visa) ข้ามไปท่องเที่ยวประเทศ สปป.ลาว ดังนั้นสถานที่พักแรมส่วนใหญ่จึงเป็นลักษณะของที่พักระเบิดเกสต์เฮาส์ ระดับราคาปานกลาง ถึงค่อนข้างต่ำ แต่ก็มีแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอใกล้เคียง ซึ่งสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวซึ่ง กันและกันได้ ซึ่งลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันตามเส้นทางดังกล่าวจะเป็นลักษณะ ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ส่วนความเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวกับ ประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากอำเภอเชียงของมีชายแดนติดต่อกับบ้านห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ประเทศ สปป.ลาว ซึ่งเป็นด่านชายแดนที่มีอัตราการผ่านแดนที่มากพอสมควร และมีเส้นทาง การเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวของสปป.ลาว ได้ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ เป็นผลให้ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาตินิยมเดินทางผ่านแดนทางอำเภอเชียงของ ทั้งผ่านเข้าและผ่านออกใน ปริมาณที่มากพอสมควร นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังสามารถเดินทางทางบกขึ้นไปยังจีนตอนใต้ ได้อีกด้วย แม้ว่าเส้นทางยังไม่ค่อยสะดวกมากนัก

รูปที่ 6.1 เส้นทางการค้าชายแดนด้านอำเภอเชียงของ-เชียงราย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

รูปที่ 6.2 เส้นทางการค้าชายแดนไทย--พม่า-ลาว-จีนตอนใต้

6.2 ลักษณะทั่วไป

อำเภอเชียงของ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอชายแดนติดต่อกับ สปป.ลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวพรมแดน ความยาว 42 กิโลเมตร ฝั่งตรงข้ามกับตัวอำเภอเชียงของคือเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว อำเภอเชียงของอยู่ห่างจากจังหวัดเชียงราย ตามเส้นทางเชียงราย-เทิง-เชียงของ (ทางหลวงจังหวัดสายที่ 1021) เป็นระยะทาง 141 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ได้แก่

ทิศเหนือ ติดกับตำบลแม่เงิน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว (สปป.ลาว) โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวพรมแดน

ทิศใต้ ติดกับตำบลยางฮอม กิ่งอำเภอขุนตาล และตำบลแม่ต๋า อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันออก ติดกับกิ่งอำเภอเวียงแก่น และเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว (สปป.ลาว) โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวพรมแดน

ทิศตะวันตก ติดกับตำบลบั่วแซว อำเภอเชียงแสน ตำบลปงน้อย กิ่งอำเภอดอยหลวง ตำบลแม่ต้า อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

อำเภอเชียงของ มีพื้นที่ทั้งหมด 836.90 ตารางกิโลเมตร หรือ 523,062 ไร่ ลักษณะทั่วไปเป็นที่ราบสูงแล่งที่ราบหุบเขาเต็มไปด้วยป่าไม้ และภูเขาใหญ่น้อยล้อมรอบ สูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยประมาณ 1,000 ฟุต

สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะอากาศของอำเภอเชียงของมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ช่วงเดือนมีนาคม - พฤษภาคม อากาศร้อนพอประมาณ อุณหภูมิเฉลี่ย 27 - 30 องศาเซลเซียส ฤดูฝน ช่วงเดือนมิถุนายน - ตุลาคม มีฝนตกชุก และในฤดูหนาว ช่วงเดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ อากาศค่อนข้างหนาวอุณหภูมิเฉลี่ย 14 - 16 องศาเซลเซียส

แหล่งน้ำ มีแม่น้ำไหลผ่านในท้องที่อำเภอเชียงของ 2 สาย คือ

(1) แม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำที่เป็นเส้นกั้นอาณาเขตระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาหิมาลัยในเขตปกครองตนเองทิเบต สาธารณรัฐประชาชนจีน ไหลผ่านอำเภอเชียงของ ตั้งแต่บ้านหาดบ้าย หมู่ที่ 1 ตำบลริมโขง จนถึงบ้านปากอิง หมู่ที่ 2 ตำบลศรีดอนชัย ระยะทางประมาณ 42 กิโลเมตร

(2) แม่น้ำอิง เป็นแม่น้ำที่มีต้นน้ำที่อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ไหลผ่านอำเภอเชียงของในเขตท้องที่ตำบลห้วยซ้อ ตำบลบุญเรือง ตำบลศรีง ตำบลศรีดอนชัย ตำบลสถาน และไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านปากอิง หมู่ที่ 2 ตำบลศรีดอนชัย ระยะทางยาวประมาณ 50 กิโลเมตร

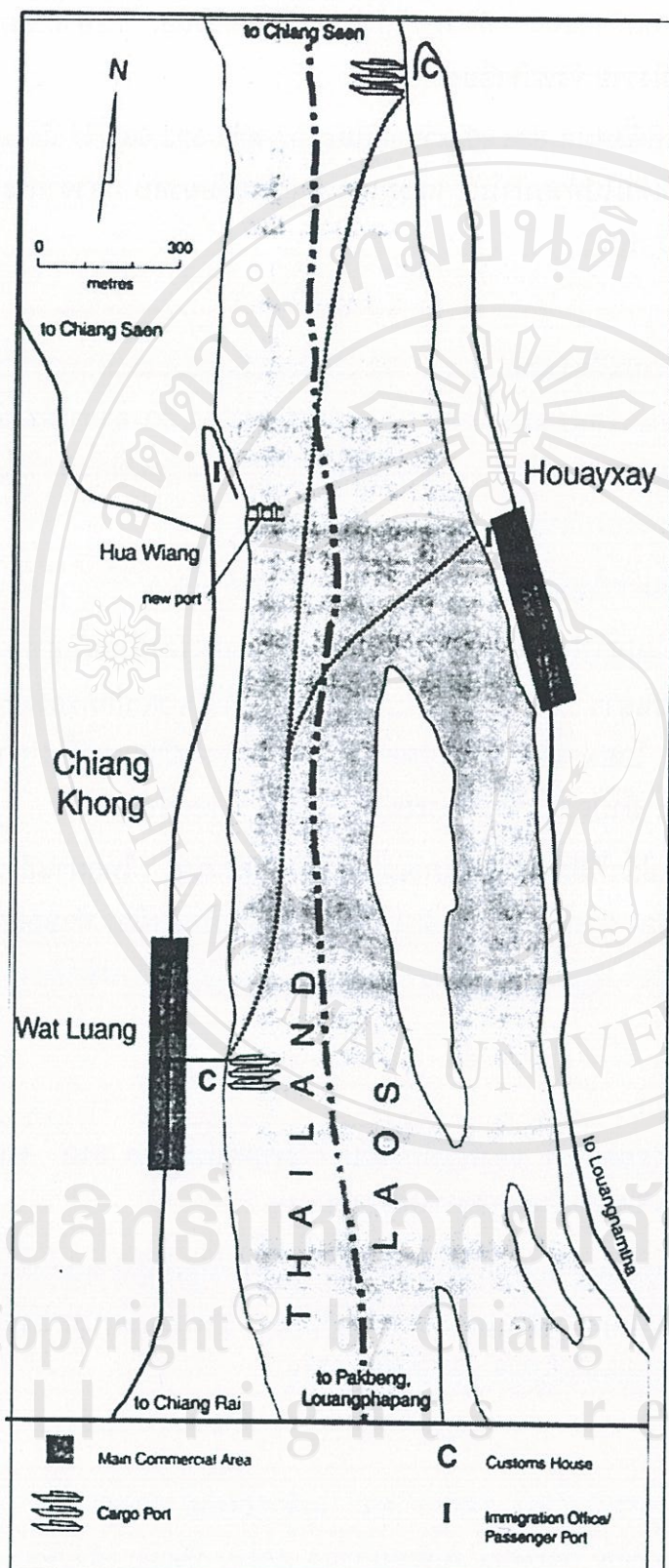
ทรัพยากรธรรมชาติ

พื้นที่ป่าไม้ ประมาณร้อยละ 61 ของพื้นที่ทั้งหมด มีพื้นที่ประมาณ 510 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 318,750 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้กระยาเลย

แร่ธาตุ มีการสำรวจพบแร่หลายชนิด เช่น ดินขาว หินสบู่ ฟลูออไรท์ และไฟโรฟิลไลต์ เป็นต้น ซึ่งมีกระจายอยู่เกือบทุกหมู่บ้านในเขตตำบลบุญเรือง นอกจากนี้กรมทรัพยากรธรณีได้มีการสำรวจพบแร่ทองคำในเขตท้องที่ตำบลห้วยซ้ออีกด้วย

ประชากร

อำเภอเชียงของ มีประชากรทั้งสิ้น 64,811 คน แยกเป็นชาย 32,600 คน หญิง 32,211 คน จำนวน 16,156 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2547) ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติ เช่น ชาวไทยพื้นเมืองเดิม ไทยลื้อ จีนฮ่อ และชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง เช่น ม้ง (แม้ว) เย้า ลาหู่ (มุเซอ) ขมุ เป็นต้น

รูปที่ 6.3 ชายแดนไทยด้านอำเภอเชียงของ-เมืองห้วยทราย สปป.ลาว

ที่มา: Andrew Walker (1999), หน้า 96.

การปกครอง

เขตการปกครอง

อำเภอเชียงของ แบ่งออกเป็น 7 ตำบล 101 หมู่บ้าน แยกประเภทหมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่บ้านปกติ จำนวน 75 หมู่บ้าน
- หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) จำนวน 24 หมู่บ้าน
- หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนไทย - ลาว (ปชด.) จำนวน 2 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอเชียงของมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

(1) เทศบาลตำบล 2 แห่ง คือ เทศบาลตำบลเวียงเชียงของ มีพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 12 เต็มพื้นที่ และ หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 8 บางส่วน เทศบาลตำบลบุญเรือง มีพื้นที่ครอบคลุมตำบลบุญเรืองเต็มพื้นที่

(2) องค์การบริหารส่วนตำบล 6 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเวียง, องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน, องค์การบริหารส่วนตำบลศรี, องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยซ้อ, องค์การบริหารส่วนตำบลลริมโขง, องค์การบริหารส่วนตำบลศรีดอนชัย

อำเภอเชียงของนั้นมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับจังหวัดเชียงราย 4 เส้นทาง คือ

(1) เส้นทางหลวง หมายเลขที่ 1020 จากจังหวัดเชียงราย ถึงอำเภอเทิง ระยะทาง 64 กิโลเมตร และจากอำเภอเทิงถึงอำเภอเชียงของ ตามทางหลวงหมายเลขที่ 1020 ระยะทางอีก 73 กิโลเมตร รวมระยะทางทั้งสิ้น 137 กิโลเมตร

(2) เส้นทางหลวงสายพหลโยธิน จากจังหวัดเชียงรายผ่านอำเภอแม่จันถึงอำเภอเชียงแสน ระยะทาง 60 กิโลเมตร และจากอำเภอเชียงแสน ถึงอำเภอเชียงของ ตามทางหลวงหมายเลขที่ 1129 ระยะทาง 55 กิโลเมตร รวมระยะทาง 115 กิโลเมตร หรือจากอำเภอแม่จันถึงบ้านกัวพร้าวเลี้ยวขวาไปตาม ทางหลวงหมายเลข 1098 ผ่านกิ่งอำเภอดอยหลวงถึงบ้านแก่นเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข 1174 ถึงบ้านสถานเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลขที่ 1020 ถึงอำเภอเชียงของ ระยะทางรวม 118 กิโลเมตร

(3) เส้นทางหลวงหมายเลข 1020 จากจังหวัดเชียงรายถึงบ้านห้วยดอยเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข 1152 ถึงอำเภอพญาเม็งราย และจากอำเภอพญาเม็งราย ถึงบ้านด้าเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลขที่ 1020 ระยะทาง 67 กิโลเมตร ถึงอำเภอเชียงของ รวมระยะทาง 114 กิโลเมตร หรือจากอำเภอพญา-เม็งรายเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข

ที่ 1174 ผ่านบ้านแก่นถึงบ้านสถานแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลขที่ 1020 ถึงอำเภอเชียงของ รวมระยะทาง 105 กิโลเมตร

(4) เส้นทางหลวงหมายเลขที่ 1173 จากจังหวัดเชียงราย ผ่านอำเภอเวียงชัยถึงบ้านแม่บงเลี้ยวขวาไปตามเส้นทาง 1098 ผ่านกิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้งและเขตกิ่งอำเภอดอยหลวงถึงบ้านแก่นเลี้ยวซ้ายไปตามเส้นทาง 1174 ถึงบ้านสถานเลี้ยวซ้ายไปตามเส้นทาง 1020 ถึงอำเภอเชียงของ รวมระยะทาง 98 กิโลเมตร

6.3 เส้นทางการค้าชายแดนไทย - ลาวด้านอำเภอเชียงของ

เส้นทางคมนาคมทางน้ำที่ไปยังอำเภอเชียงของ อาศัยแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางหลักจากอำเภอเชียงของสามารถเดินทางโดยทางเรือข้ามไปยังท่าเรือเมืองห้วยทราย สปป.ลาว และเดินทางต่อไปยังเมืองหลวงพระบางได้ ซึ่งเส้นทางนี้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมใช้เดินทางกันมากเนื่องจากราคาประหยัดกว่าการเดินทางไปเมืองหลวงพระบางด้วยเครื่องบิน นอกจากนี้ยังมีเรือสินค้าที่ขนส่งสินค้าระหว่างเมืองเชียงของไปยังเมืองหลวงพระบางอีกด้วย ส่วนเรือสินค้าที่มาจากจีนตอนใต้มีจำนวนน้อยมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในอำเภอเชียงของส่วนใหญ่จะเพียงเพื่อเป็นทางผ่านไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น อาทิ เมืองห้วยทราย และหลวงพระบางของ สปป.ลาว แต่ภายในอำเภอเชียงของเองก็มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่งด้วยกัน ดังนี้

○ ประตูสู่หลวงพระบาง เมืองมรดกโลก อำเภอเชียงของมีด่านถาวรที่เปิดสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ต้องการไปเที่ยวที่ สปป.ลาว นักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์อยากจะข้ามไปฝั่งลาว สามารถติดต่อได้ที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง อำเภอเชียงของ ซึ่งมีท่าทำการอยู่ใกล้ ๆ กับบริเวณท่าเรือบัก ด่านเปิดทำการตั้งแต่เวลา 06.30 – 18.30 น. ของทุกวัน จากจุดนี้นักท่องเที่ยวสามารถจะเดินทางท่องเที่ยวโดยทางเรือไปถึงเมืองหลวงพระบางและนครเวียงจันทน์ สปป.ลาว โดยไม่ต้องกลับเข้ามาฝั่งไทยอีก หรืออาจจะกลับเข้าประเทศไทยโดยข้ามสะพานมิตรภาพที่จังหวัดหนองคายก็ได้ เริ่มต้นการเดินทางโดยขึ้นเรือข้ามฟากที่ด่านอำเภอเชียงของ ข้ามไปยังฝั่งตรงข้ามคือ เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้วของ สปป.ลาว ซึ่งปัจจุบันชมรมท่องเที่ยวลุ่มน้ำโขง อำเภอเชียงของ และบริษัททัวร์ของ สปป.ลาว ได้จัดบริการเรือโดยสารล่องแม่น้ำโขงทุกวัน อัตราค่าโดยสารเรือช้า (Slow Boat) 600-700 บาท/คน ใช้เวลาเดินทาง 2 วัน (พักค้างคืนที่ปากแบง) โดยเรือจะออกประมาณ 10.30 น. เรือเร็ว (Speed Boat) 1,050-1,200 บาท/คน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 6 ชั่วโมงเรือจะออกประมาณ 8.30 - 9.00 น.

○ ทำจับปลาบึก อยู่ในบริเวณของบ้านหาไคร้ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงของ มีชื่อเสียงในด้านการจับปลาบึก ซึ่งเป็นปลาน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในโลก ที่นี้จะมีการจับปลาบึกทุกปี ในช่วงเดือนเมษายน – พฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ปลาบึกจะว่ายขึ้นเหนือเพื่อไปวางไข่ ก่อนการจับปลาบึกจะมีการประกอบพิธีการสำคัญอีกอย่างหนึ่งนั่นคือ พิธีบวงสรวงเจ้าพ่อปลาบึก โดยจะจัดพิธีขึ้นในวันที่ 18 เมษายนของทุกปี ในพิธีการก็จะมีการเซ่นไหว้อาหาร เครื่องดื่ม เพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลังจากนั้นก็จะเริ่มลงมือจับปลาโดยเครื่องมือจับปลาบึกของที่มีเรียกว่า “มอง” ซึ่งเป็นอวนขนาดใหญ่พิเศษเฉพาะจับปลาบึกเท่านั้น

บริเวณท่าจับปลาบึกบ้านหาไคร้ ได้มีการดำเนินการก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานปลาบึก และพันธุ์ปลาแม่น้ำโขงขึ้น เพื่อจัดให้เป็นศูนย์ศึกษาและให้ความรู้เกี่ยวกับการจับปลาบึก การเพาะพันธุ์ปลาในแม่น้ำโขง แต่พิพิธภัณฑสถานดังกล่าวยังไม่สามารถใช้งานได้ เนื่องจากปัญหาด้านการก่อสร้าง ปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงกำลังปรับปรุง

นอกจากนี้บ้านหาไคร้ยังมีของฝาก คือ “ไก” ซึ่งเป็นสาหร่ายน้ำจืดมีชื่อที่อยู่ในแม่น้ำโขงเท่านั้น กลุ่มแม่บ้านของที่นี่ได้นำไกมาแปรรูปเป็นอาหารและของฝากได้หลายอย่าง เช่น ไกยี้ ไกแผ่นทอด ข้าวเกรียบไก เป็นต้น

○ บ้านทุ่งนาน้อยชาวเขาเผ่าม้ง อยู่ห่างจากตัวอำเภอเชียงของเพียง 9.5 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันตก มังเป็นหนึ่งในหลายชนเผ่าที่กระจัดกระจายอาศัยอยู่ทั่วภาคเหนือตอนบน มีวิถีชีวิตดั้งเดิมที่น่าสนใจ หมู่บ้านม้งยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้การประกอบอาชีพและพิธีกรรมต่างๆ ที่ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ ห่างจากหมู่บ้านไปอีกประมาณ 3 กิโลเมตร ยังมีน้ำตกห้วยตอง ซึ่งเป็นน้ำตกที่สวยงามของอำเภอเชียงของเส้นทางการเดินทางไปหมู่บ้านทุ่งนาน้อย เป็นถนนลูกรัง แต่รถทุกชนิดสามารถเดินทางได้อย่างสะดวก ช่วงเวลาที่เหมาะสำหรับการมาเยี่ยมชมเยือนที่นี่คือช่วงประมาณเดือนตุลาคม-มีนาคม ซึ่งเป็นช่วงหน้าหนาวที่อากาศดี

นักท่องเที่ยวที่ชอบการเดินป่าหรือการปั่นจักรยานเสือภูเขาสามารถท่องเที่ยวได้ 2 วัน 1 คน วันแรกเดินทางเข้าไปหมู่บ้านม้ง เดินเที่ยวชมหมู่บ้านม้ง บ่ายวันแรกเดินทางสู่น้ำตก และค้างแรมที่นั่นเช้าวันที่สองเดินทางออกจากน้ำตกมาหมู่บ้านม้ง และเดินทางตามแนวเขาไปยังบ้านห้วยเม็ง ผ่านน้ำตกห้วยเม็ง และทิวทัศน์บนสันเขาที่สามารถมองเห็นอำเภอเชียงของ เมืองห้วยทราย (สปป.ลาว) และน้ำโขง บ่ายกว่า ๆ ถึงบ้านห้วยเม็งแวะชิมส้มเขียวหวานอันลือชื่อและชมวิถีชีวิตของชาวไทยลื้อที่บ้านห้วยเม็ง ระยะทางทั้งหมดรวมประมาณ 25 กิโลเมตร (เส้นทางธรรมชาติ)

รูปที่ 6.5 ด้านสากลที่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ของ ส.ป.ป.ลาว

○ ล่องเรือแม่น้ำโขง/ทัศนียภาพริมฝั่งโขง แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวไทยและลาวที่มีถิ่นฐานอาศัยอยู่เลียบริมน้ำโขงมาเป็นระยะเวลานานและยังคงรักษาสภาพความเป็นธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นเกาะแก่งกลางลำน้ำ และสองฝั่งโขง อีกทั้งการทำเกษตรบริเวณฝั่งโขง การประมงแบบง่าย ๆ ตามวิถีชาวบ้าน ปัจจุบันมีชาวเรือจัดเรือเหมาสำหรับล่องเรือเที่ยวแม่น้ำโขงทุกวัน ราคาชั่วโมงละ 300 บาท/ลำ (บรรทุกได้ประมาณ 8-10 คน)

○ ปั่นจักรยานเส้นทางธรรมชาติ นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการปั่นจักรยานธรรมชาติสามารถปั่นจักรยานไปถึงเขื่อนน้ำซำงด้านทิศใต้ ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของอำเภอเชียงของ (ที่นั่นเหมาะสำหรับผู้ชื่นชอบการตกปลาด้วย ชนิดของปลา ได้แก่ ปลาชะโด ปลาช่อน ปลานิล) จากนั้นสามารถนั่งเรือพาย (2 คนนั่ง) ประมาณ 40 นาที เพื่อไปที่หางเขื่อน จากนั้นเดินทางต่อตามเส้นทางเดินป่าของชาวบ้านสลับกับลำห้วยธรรมชาติ ลักษณะเส้นทางจะเป็นทางเดินเท้าพอที่จะสามารถปั่นจักรยานได้ สามารถแวะทานอาหารเที่ยงกลางทางข้างลำห้วย จากนั้นก็ปั่นจักรยานไปที่น้ำตกห้วยตาด อีกหนึ่งน้ำตกที่สวยงามอีกแห่งหนึ่งระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร

6.4 สภาพเศรษฐกิจของอำเภอเชียงของ

การประกอบอาชีพของชาวเชียงของนั้นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก และมีการปศุสัตว์ รับจ้าง และทำธุรกิจโดยพื้นที่ที่ถูกใช้ประโยชน์ทางการเกษตรของอำเภอเชียงของประกอบไปด้วย

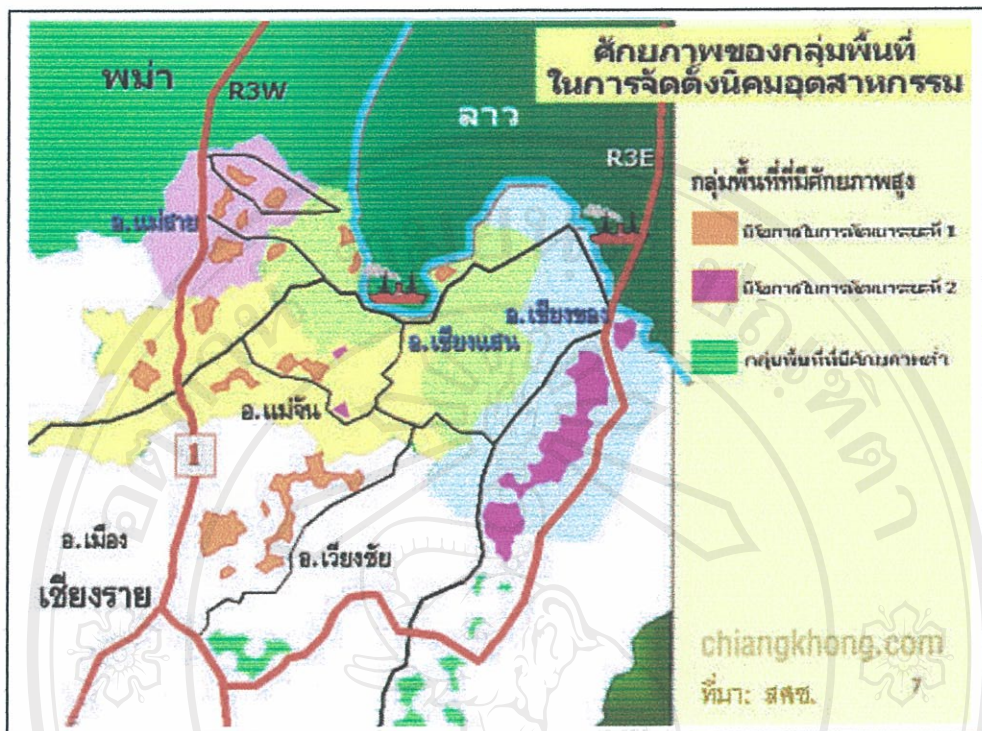
(1) พื้นที่การเกษตรทั้งหมด	523,063 ไร่
(2) ทำนา	161,433 ไร่
(3) ทำไร่	48,455 ไร่
(4) ทำสวนผลไม้ พืชผัก	12,600 ไร่
(5) ป่าไม้	283,043 ไร่
(6) อื่น ๆ	320 ไร่

เศรษฐกิจของอำเภอเชียงของอาศัยการผลิตภาคการเกษตรเป็นหลัก พืชสำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ถั่ว และส้มเขียวหวาน โดยเฉพาะการผลิตส้มเขียวหวานที่บ้านห้วยเม็งส่วนใหญ่เป็นการลงทุนของเกษตรกรรายใหญ่ซึ่งได้พัฒนาการผลิตทำให้ส้มเขียวหวานเชียงของเป็นที่ต้องการของตลาดมาก สามารถทำรายได้ให้กับอำเภอปีละประมาณ 100 ล้านบาท สาขาเศรษฐกิจรองลงมา ได้แก่ การค้าในอำเภอเชียงของ มีร้านค้าจดทะเบียนจำนวนกว่า 150 ราย นอกจากเป็นการค้าภายในท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการค้าชายแดนกับ สปป.ลาว โดยกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศเปิดจุดผ่านแดนถาวรที่อำเภอเชียงของ เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ.2532 ทำให้การค้าชายแดนมีความสำคัญมากต่อประชาชน และร้านค้าในตัวอำเภอใกล้เคียงแม่น้ำโขง และทำให้การค้าชายแดนมีความสำคัญมากต่อประชาชนและร้านค้าในตัวอำเภอใกล้เคียงแม่น้ำโขง และทำให้อำเภอเชียงของเป็นประตูส่งออกสินค้าที่สำคัญของไทยไปยัง 6 แขวง ในภาคเหนือของ สปป.ลาว ซึ่งสินค้าบางส่วนจะถูกส่งต่อไปยังจีนตอนใต้และเวียดนามอีกด้วย ส่วนสาขาการขนส่ง เชียงของเป็นจุดขนถ่ายสินค้าผ่านแดนของสปป.ลาวเพื่อส่งต่อไปยังประเทศที่สาม ส่งผลให้สาขาการก่อสร้างมีการขยายตัวตามการค้าและการลงทุน สำหรับสาขาการท่องเที่ยวนั้นยังขยายตัวไม่มากนัก แม้ว่า สปป.ลาว จะเปิดด่านสากลที่เมืองห้วยทราย ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2537 เป็นต้นมา การผลิตภาคอุตสาหกรรมในอำเภอเชียงของมีเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกษตร เช่น โรงบ่มใบยาสูบ และโรงสีข้าวมีการส่งเสริมการผลิตอุตสาหกรรมในครัวเรือนเพื่อเป็นรายได้เสริมของประชาชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มทอผ้าที่บ้านหาดบ้ายและบ้านศรีดอนชัย

การลงทุน

การลงทุนขนาดใหญ่ของภาคเอกชนที่สำคัญคือ ศูนย์การค้าไทย-ยูนนาน อยู่ในภาวะชบเซา และมีโครงการจะย้ายไปตั้งที่เมืองห้วยทราย สปป.ลาว แล้ว ส่วนการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐที่กำลังจะเข้ามาในอำเภอเชียงของ คือ การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมเชียงของ รวมไปถึงโครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือ โครงการขยายเส้นทาง เชียงราย-เทิง-เชียงของ ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 90-130 โครงการตัดถนนเลี่ยงเมืองเพื่อรองรับการขนส่งสินค้าบริเวณท่าเรือแห่งใหม่ รวมถึงโครงการสร้างสะพานไทย-ลาว ขึ้นที่อำเภอเชียงของด้วย เพื่อเป็นการเชื่อมต่อการขยายตัวของการค้า การลงทุน กับ สปป.ลาว และจีนตอนใต้ ซึ่งปัจจุบันจีนได้สร้างถนนเพื่อรอการเชื่อมต่อกับประเทศไทยแล้ว คือ เส้นทางจากคุนหมิง-เชียงรุ่ง-บ่อเต็น-หลวงน้ำทา-เมืองห้วยทราย (แขวงบ่อแก้ว) ทำให้เกิดโอกาสของการประกอบอาชีพการค้าและธุรกิจการค้าชายแดนนั้นสืบเนื่องจากการที่อำเภอเชียงของ ได้ถูกประกาศเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรบริเวณท่าเรือบัก หมูที่ 1 (บ้านหัวเวียง) ตำบลเวียง ตั้งแต่วันที่ 22 มกราคม 2532 เพื่อทำการติดต่อค้าขาย ธุรกิจ และการท่องเที่ยว กับท่าด่านเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว(สปป.ลาว) และจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2549 มีมติเห็นชอบพื้นที่การนิคมอุตสาหกรรมในเขตเศรษฐกิจชายแดน จังหวัดเชียงราย จำนวน 16,000 ไร่ ในตำบลศรีดอนชัยและตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สอดคล้องกับการแบ่งเขตการใช้ที่ดิน (zoning) ของกรมโยธาธิการและผังเมือง และไม่ขัดแย้งต่อพื้นที่อ่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นอุตสาหกรรมที่มีการเพิ่มมูลค่าโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าในการผลิตและเป็นอุตสาหกรรมสะอาด ประกอบด้วย แปรรูปเกษตรและอาหาร อัญมณี และเครื่องประดับ สิ่งทอชิ้นปลาย บริการขนส่ง เครื่องใช้ไฟฟ้า/อิเล็กทรอนิกส์ ยา/เครื่องสำอางสมุนไพร อุปกรณ์และเครื่องจักรกลการเกษตร หัตถกรรม/OTOP และแปรรูปไม้และการพิมพ์ (www.thaigov.go.th, 2549) จากเหตุผลข้างต้นทำให้ในอนาคตเศรษฐกิจของอำเภอเชียงของน่าจะมีศักยภาพทางเศรษฐกิจต่อพื้นที่มากยิ่งขึ้นหลายเท่าตัว

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

รูปที่ 6.6 ศักยภาพในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่จังหวัดเชียงราย

6.5 สภาพการค้าชายแดนของอำเภอเชียงของ

อำเภอเชียงของสามารถทำการค้าชายแดนกับ สปป.ลาว เนื่องจากมีพรมแดนติดต่อกัน นอกจากนี้ยังสามารถทำการค้าชายแดนกับจีนตอนใต้ทางเรือได้อีกด้วย อำเภอเชียงของมีจุดผ่านแดนสากล เพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศ และนักท่องเที่ยวสามารถสัญจรไปมาเพื่อการค้าและการท่องเที่ยวได้ ดังนี้

○ จุดผ่านแดนอำเภอเชียงของ ตั้งอยู่ตรงข้ามกับเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว เป็นด่านสากล เปิดทุกวัน 08.00 – 18.00 น. ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติให้เปิดด่านเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2531 และ สปป.ลาว ยกฐานะเป็นด่านสากลเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2532 ณ ด่านนี้ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติสามารถผ่านเข้าไปยังแขวงอื่น ๆ ของ สปป.ลาวโดยใช้หนังสือเดินทางได้ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ต้องการเข้าไปเที่ยวเฉพาะที่เมืองห้วยทราย สามารถใช้เพียงบัตรผ่านแดน (Border Pass) ซึ่งออกโดยที่ว่าการอำเภอเชียงของ โดยจะมีเจ้าหน้าที่มาประจำอยู่ที่ศูนย์ทำบัตรผ่านแดนใกล้ด่านตรวจคนเข้าเมืองเชียงของ เอกสารประกอบการทำใบผ่านแดน คือ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน และค่าธรรมเนียมคนละ 35 บาท เมื่อเข้าไปยัง

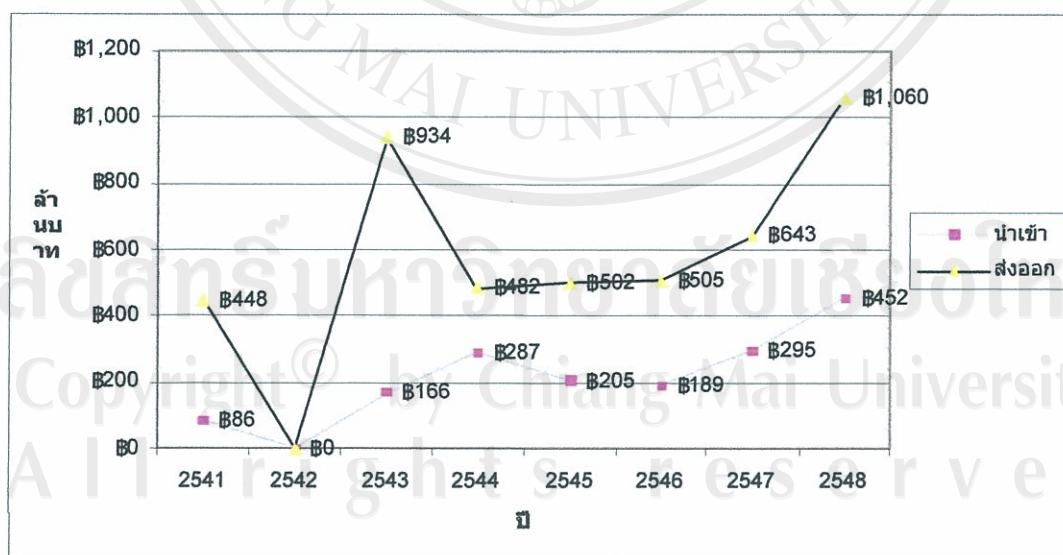
เมืองห้วยทรายจะต้องเสียค่าธรรมเนียมที่ฝั่งลาวอีกคนละ 50 บาท ในวันจันทร์ – ศุกร์ ส่วนวันเสาร์และอาทิตย์จะต้องเสียค่าธรรมเนียมคนละ 70 บาท ซึ่งจะสามารถอยู่ในเมืองห้วยทรายสปป.ลาว ได้นาน 3 วัน

ตารางที่ 6.1 การค้าชายแดนไทย-ลาวด้านอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

หน่วย: บาท

ปี	นำเข้า	ส่งออก	ดุลการค้า	มูลค่าการค้า
2541	85,779,853.71	447,796,689.43	362,016,835.72	533,576,543.14
2542	-	-	-	-
2543	166,207,570.51	934,487,003.85	768,279,433.34	1,100,694,574.36
2544	287,337,371.73	482,299,483.47	194,962,111.74	769,636,855.20
2545	205,234,250.57	502,438,340.68	297,204,090.11	707,672,591.25
2546	188,774,518.28	504,653,162.38	315,878,644.10	693,427,680.66
2547	295,260,998.44	643,020,331.01	347,759,332.57	938,281,329.45
2548	451,949,505.07	1,059,745,146.37	607,795,641.30	1,511,694,651.44

ที่มา: ด้านศุลกากรเชียงของ

รูปที่ 6.7 แสดงการค้าชายแดนไทย-ลาวด้านอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ตารางที่ 6.2 อัตราการเติบโตของมูลค่าการค้าชายแดนไทย-ลาวด้านอำเภอเชียงของ

หน่วย: ร้อยละ

ปี	นำเข้า	ส่งออก	ดุลการค้า	มูลค่าการค้า
2544	72.88	-48.39	-74.62	-30.08
2545	-28.58	4.17	52.44	-8.05
2546	-8.02	0.44	6.29	-2.01
2547	56.41	27.43	10.09	35.31
2548	53.07	64.81	74.77	61.11
เฉลี่ย	29.15	9.69	13.79	11.26

ที่มา: จากการคำนวณ

การค้ากับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีจุดการค้าอยู่ที่จังหวัดเชียงราย พะเยา และน่าน แต่จุดการค้าหลักอยู่ที่จังหวัดเชียงราย คือที่จุดเชียงของและเชียงแสน โดยการค้าส่วนใหญ่เป็นการค้ากับแขวงต่าง ๆ ในทางตอนเหนือของ สปป.ลาว โดยเฉพาะแขวงอุดมไซ สำหรับเงินที่ใช้ชำระสินค้าได้ใช้เงินบาทเป็นหลัก โดยมีมูลค่าการค้าและชนิดของสินค้าที่ทำการค้าดังนี้

มูลค่าการค้า นับตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมามีมูลค่าการค้าระหว่างไทยกับสปป.ลาว มีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างมากจากมูลค่าการค้า 533.576 ล้านบาทเพิ่มขึ้นเป็น 1,511.69 ในปี 2548 โดยมีอัตราการเติบโตระหว่างช่วงปี 2544 - 2548 เท่ากับร้อยละ 11.26

ด้านการส่งออก พบว่าในปี 2541 มูลค่าการส่งออก 447.8 ล้านบาท ส่วนการนำเข้าเท่ากับ 85.80 ล้านบาทโดยไทยได้ดุลการค้าลาวเท่ากับ 362.02 ล้านบาท ส่วนในปี 2548 มูลค่าการส่งออกเท่ากับ 1,059 ล้านบาท ส่วนการนำเข้าเท่ากับ 451.95 ล้านบาท โดยไทยยังคงเป็นฝ่ายได้ดุลการค้าเท่ากับ 607.80 ล้านบาท โดยในช่วงปี 2543-2548 มีอัตราการส่งออกโดยเฉลี่ยเท่ากับ 9.7 และอัตราการเติบโตของการนำเข้าเฉลี่ยเท่ากับ 29.15 โดยมีดุลการค้าเกินดุลเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 13.79 ต่อปี ชนิดสินค้าสำคัญที่ส่งออกและนำเข้า สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันพืช เมล็ดงา วัสดุก่อสร้าง ยางพาราและสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ พลอยดิบสีแดง เครื่องแต่งกาย กระเทียม ชิ้นส่วนรถยนต์ เปลือกไม้ก่อง เปลือกบง และเบียร์ ไวน์ วิสกี้ ไวน์แปรรูป ถ่านลิกไนต์ ใยสาบ บานประตูหน้าต่าง ปอสา และโคกระบือมีชีวิต

ตารางที่ 6.3 แสดงมูลค่าสินค้านำเข้าส่งออกกับประเทศ สปป.ลาว

ด้านจังหวัดเชียงราย 10 อันดับ ปี 2546

ลำดับที่	นำเข้า		ลำดับที่	ส่งออก	
	รายการสินค้า	มูลค่า(บาท)		รายการสินค้า	มูลค่า(บาท)
1.	ไม้แปรรูป	75,213,951.11	1.	อาหารและเครื่องดื่ม	147,748,830.00
2.	สัตว์มีชีวิต	69,557,100.00	2.	วัสดุก่อสร้าง	106,674,993.34
3.	ถ่านหินลิกไนท์	66,075,397.52	3.	น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว	53,979,943.34
4.	รถแทรกเตอร์ (คัน)	6,950,000.00	4.	อุปกรณ์ก่อสร้าง	35,083,301.76
5.	ไม้และผลิตภัณฑ์	6,296,277.99	5.	ยางแผ่นรมควัน	33,438,405.18
6.	จากไม้	6,140,634.50	6.	น้ำมันเบนซิน	31,994,782.33
7.	ลูกเต๋อยทั้งเปลือก	5,357,000.00	7.	น้ำมันเชื้อเพลิง	25,982,943.49
8.	กระบือมีชีวิต	5,321,087.05	8.	เครื่องอุปโภค บริโภค	15,933,865.00
9.	ลูกตำว	5,087,302.08	9.	เครื่องใช้ไฟฟ้า - อุปกรณ์	13,778,460.17
10.	สินค้าเกษตร เปลือกไม้บง	4,357,510.50	10.	สินค้าอุปโภคบริโภค (หีบห่อ)	13,585,865.00

ที่มา: ด้านศุลกากรเชียงแสน และเชียงของ, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 6.4 สินค้านำเข้าจาก สปป.ลาว 10 อันดับ
ระหว่างเดือน มกราคม – ธันวาคม 2547

ลำดับที่	รายการสินค้า	ปริมาณ (ก.ก.)	มูลค่า (บาท)
1	ถ่านหินลิกไนท์	330,221,287.02	127,370,589.30
2	ไม้แปรรูป	7,514.04	99,743,448.91
3	สัตว์มีชีวิต	1,037,746.00	60,326,260.00
4	สินค้าเกษตร	2,552,174.00	9,793,731.00
5	ผ้าทอ	9,223.00	8,697,819.41
6	ไม้สักท่อน	505.61	7,876,155.49
7	ดอกหญ้าสำหรับทำไม้กวาด	787,020.00	5,514,666.99
8	เปลือกไม้บ่ง	1,415,555.00	5,132,738.45
9	เปลือกปอสา	694,900.00	4,864,306.00
10	ลูกตำว	625,772.00	4,397,449.10

ที่มา: ด้านศุลกากรเชียงแสน และเชียงของ, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 6.5 สินค้าส่งออกสู่ สปป.ลาว 10 อันดับ
ระหว่างเดือนมกราคม - ธันวาคม 2547

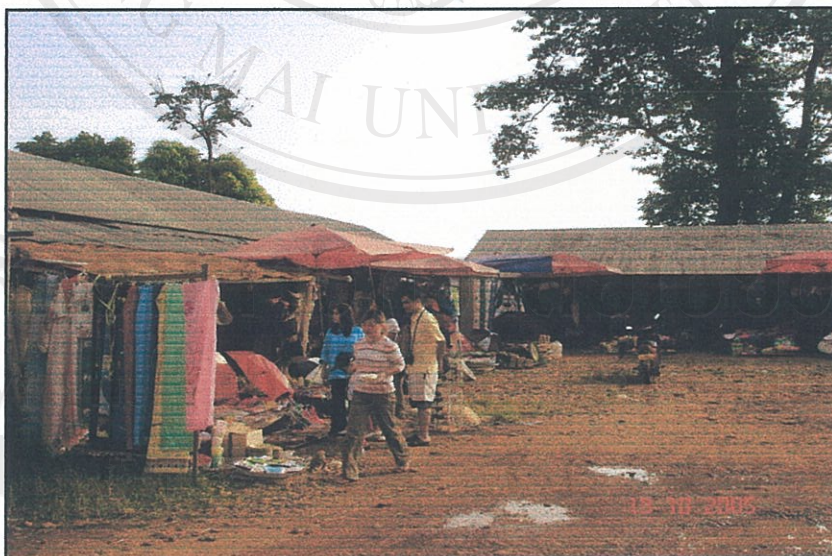
ลำดับที่	รายการสินค้า	ปริมาณ (ก.ก.)	มูลค่า (บาท)
1	สินค้าเกษตร	1,011,341.00	238,322,295.00
2	อาหารและเครื่องดื่ม	481,108.00	170,951,777.00
3	รถยนต์ ,ยานพาหนะ	291.00	122,872,290.00
4	น้ำมันดีเซล	7,345,000.00	90,875,447.06
5	วัสดุก่อสร้าง	1,046,247.90	64,959,621.47
6	ยางแผ่นรมควัน	1,240,000.00	59,610,740.25
7	เครื่องอุปโภค - บริโภค	256,277.00	48,341,308.04
8	น้ำมันเบนซิน	2,414,600.00	33,335,147.21
9	อุปกรณ์ก่อสร้าง	1,164,962.00	31,245,724.41
10	เครื่องใช้ไฟฟ้า-อุปกรณ์ไฟฟ้า	6,679.00	17,234,420.45

ที่มา: ด้านศุลกากรเชียงแสนและเชียงของ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย

ในปัจจุบันการค้าชายแดนด้านอำเภอเชียงของส่วนใหญ่จะเป็นการค้าขายกับ สปป.ลาว โดยใช้ท่าเทียบเรือบัก ซึ่งแม้จะเป็นการค้าขายในระดับท้องถิ่นแต่ก็มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของอำเภอเชียงของมาก ส่วนท่าเทียบเรือน้ำลึกที่มีอยู่แล้วยังมีปัญหากการดำเนินการอยู่ เพราะเรือสินค้าไม่สามารถเข้าจอดได้ทุกฤดูกาล โดยเฉพาะในฤดูแล้ง เพราะสร้างอยู่สูงจากระดับน้ำมากเกินไป อย่างไรก็ตามท่าเรือเชียงของภายใต้การบริหารงานของท่าเรือแห่งประเทศไทยนั้น กำลังจะได้รับการพัฒนาการให้บริการแบบ One Stop Service เช่นเดียวกับท่าเรือเชียงแสน

ส่วนการเดินทางทางเรือขึ้นไปยังอำเภอเชียงแสนเพื่อต่อไปยังจีนทำได้ลำบาก เพราะมีเกาะแก่งมาก ข้อดีของอำเภอเชียงของก็คือ ฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำโขงเป็นเมืองห้วยทราย (ระดับอำเภอ) ซึ่งเป็นที่ตั้งของแขวงบ่อแก้ว (ระดับจังหวัด) ของสปป.ลาว ทำให้มีประชาชนลาวอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น การติดต่อที่เป็นทางการกับสปป.ลาว ทำให้มีประชาชนลาวอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น การติดต่อที่เป็นการกับ สปป.ลาว ที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของจะต้องผ่านเมืองดังกล่าว ทำให้อำเภอเชียงของมีความได้เปรียบในแง่ี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการขยายเส้นทางการค้าทางบกเข้ามาตามเส้น

เส้นทางคุนหมิง-เชียงรุ่ง-ป๋อเต็น-หลวงน้ำทา-แขวงบ่อแก้ว-เชียงของ (R3E) ซึ่งปัจจุบันเส้นทาง การค้าดังกล่าวอยู่ในระหว่างการก่อสร้างบางส่วนและแล้วเสร็จในบางส่วน (ดูเพิ่มเติมบทที่ 7) และเริ่มมีการขนถ่ายสินค้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามายังแขวงบ่อแก้วของสปป.ลาว โดยที่เมืองห้วยทรายนั้นได้มีตลาดจีนซึ่งเป็นตลาดขยายสินค้าของจีนโดยเฉพาะ และมีพ่อค้าจีน เข้ามาค้าขายด้วยตนเอง สินค้าต่างๆที่นำมาขายล้วนแต่เป็นสินค้านำเข้าจากจีนที่ผลิตในสาธารณรัฐ ประชาชนจีนสินค้ามาจากจีน สินค้าที่ขายในท้องตลาดแขวงบ่อแก้ว ประมาณร้อยละ 20 เป็น สินค้าจีน (วินัส ฤาชัยและคณะ, 2550) โดยสินค้าที่นำเข้าจากจีนตอนใต้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นสินค้า ประเภท เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้า และเครื่องมือต่าง ๆ สินค้าส่วนใหญ่จะขนส่งผ่านด่านสากลบ่อ เต็น – บ่อหาร แล้วผ่านเข้าแขวงหลวงน้ำทา หลังจากนั้น ก็จะถูกส่งต่อมาที่แขวงบ่อแก้ว และ เนื่องจากว่าจีนเพิ่งจะเริ่มขยายตลาดในสปป.ลาว และนำสินค้าเข้ามาจำหน่ายอยู่ที่แขวงบ่อแก้ว เมื่อไม่นานมานี้ เพราะฉะนั้นสินค้าที่นำเข้าจากจีนจึงยังไม่มีหลากหลายชนิดเท่ากับสินค้าไทย และจีนก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ถาวรเพื่อจำหน่ายสินค้าของตน ปัจจุบันเจ้าแขวงบ่อแก้วได้อนุญาตให้ จีนสร้างตลาดจำหน่ายสินค้าที่ถาวร โดยมีงบประมาณในการก่อสร้างทั้งหมดประมาณ 600,000 ดอลลาร์สหรัฐ คาดว่าจะก่อสร้างสำเร็จและเปิดบริการในปี 2549 นอกจากคนลาวที่หันมานิยม ซื้อสินค้าจีนแล้ว ทุก ๆ ห้าสัปดาห์ ก็ยังมีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่ข้ามมาซื้อสินค้าจีนอยู่ที่แขวง บ่อแก้ว ส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนไทยที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของประเทศ เช่น จังหวัด เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และจังหวัดอื่น ๆ นับตั้งแต่มีสินค้าจีนมาจำหน่ายในท้องตลาดแขวงบ่อแก้ว ได้ทำให้มีผลกระทบต่อสินค้าไทย ซึ่งได้ทำให้การขายสินค้าไทยมีปริมาณที่ลดลง

ที่มา: วินัส ฤาชัยและคณะ (2549)

รูปที่ 6.8 ตลาดจำหน่ายสินค้าจีนที่แขวงบ่อแก้ว (ตลาดไม่ถาวร)

รูปที่ 6.9 ตลาดจำหน่ายสินค้าจีนที่กำลังทำการก่อสร้าง (ตลาดถาวร)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประชาชนแขวงบ่อแก้ว มีความคุ้นเคยกับการใช้สินค้าไทยมานานและมีความมั่นใจในคุณภาพของสินค้าไทยมาโดยตลอด เพราะฉะนั้นในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ของแขวงบ่อแก้ว ก็ยังนิยมซื้อใช้สินค้าไทยอยู่ แต่ในอนาคตข้างหน้าสินค้าจีนอาจมีอิทธิพลต่อกับผู้บริโภคมากขึ้น ควบคู่กับประชาชนส่วนใหญ่ยังมีฐานะที่ยากจนอาจทำให้กลุ่มคนเหล่านี้เลือกซื้อสินค้าที่มีราคาเหมาะสมกับเศรษฐกิจของพวกเขา

6.6 วิธีการค้าชายแดนอำเภอเชียงของ

จุดการค้าเชียงของ เป็นจุดส่งออกสินค้าที่สำคัญของไทย มูลค่าการส่งออกเฉลี่ยร้อยละ 96 ของมูลค่าส่งออกทั้งหมด สินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าเพื่อการอุปโภคและบริโภค ประมาณร้อยละ 65 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวันและสิ่งจำเป็นในการครองชีพ เช่น ผงซักฟอก รองเท้าแตะตราม้าดาว ถ่านไฟฉาย เสื้อผ้า รองลงมาได้แก่ ประเภทอาหารและเครื่องดื่ม เช่น ผงชูรส ข้าวสาร บะหมี่สำเร็จรูป นมข้นหวาน โอวัลติน และสินค้าประเภทอื่น ได้แก่ วัสดุก่อสร้าง เครื่องสำอาง ผ้าพลาสติก ยารักษาโรค สำหรับสินค้านี้กล่าวถึงการส่งไปยัง 6 แขวงในภาคเหนือของ สปป.ลาว ซึ่งแต่ละแขวงมีความต้องการสินค้าแต่ละประเภทมากขึ้น แตกต่างกันไปคือ แขวงหลวงน้ำทาต้องการสินค้าประเภทวัสดุก่อสร้าง แขวงพงสาลี ต้องการ

สินค้าประเภทรองเท้าแตะ และแขวงหัวพันต้องการสินค้าประเภทผงชูรสสำหรับสินค้าประเภททุ่น ประมาณร้อยละ 10 ของมูลค่าส่งออกทั้งหมด ได้แก่ เครื่องยนต์ รถแทรกเตอร์ เครื่องปั้มน้ำ ส่วนสินค้าประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 25 เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น

รูปที่ 6.10 จุดขนถ่ายสินค้าบริเวณท่าเทียบเรือเชียงของ (ตุลาคม 2548)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รูปที่ 6.10 ที่ทำการ ณ ท่าเทียบเรือเชียงของ (ตุลาคม 2548)

วิธีการค้าชายแดนด้านอำเภอเชียงของ สามารถทำการแยกการพิจารณาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

6.6.1 การส่งออก

(1) การส่งสินค้าออกจากไทยไป สปป.ลาว จำแนกตามจุดการค้าดังนี้

จุดการค้าเชียงของ-ห้วยทราย เป็นจุดมูลค่าการส่งออกทั้งหมด จำแนกวิธีการส่งออกประมาณร้อยละ 96 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด จำแนกวิธีการส่งออกและนำเข้าของพ่อค้ารายใหญ่และรายย่อย ดังนี้

พ่อค้ารายใหญ่

การติดต่อซื้อขายระหว่างพ่อค้าส่งออกของไทยและพ่อค้านำเข้าของ สปป.ลาว พ่อค้าลาวจะข้ามไปส่งสินค้าที่ฝั่งไทย มีขั้นตอนการค้า ดังนี้

- นำใบแผน (โคเวต้า) แจ้งต่อด่านศุลกากร ดำรวจเศรษฐกิจ และตำรวจชายแดนฝั่งลาว

- นำใบแผน (โคเวต้า) แจ้งด่านศุลกากรและด่านตรวจคนเข้าเมืองฝั่งไทย แล้วจึงขึ้นไปส่งสินค้าจากพ่อค้าไทย

- จ้างรถบรรทุกสินค้าลงเรือพร้อมทั้งกรรมกรขนสินค้าลงเรือ
- เสียค่าจอดเทียบท่าให้กับการท่าเรือฝั่งไทยและท่าเรือของ สปป.ลาว
- บรรทุกสินค้าเต็มลำเรือแล้ว จึงข้ามไปเสียอากรขาเข้าที่ด่านศุลกากร สปป.ลาว แล้วเดินทางส่งสินค้าไปยัง 6 แขวง

- การขนย้ายสินค้าระหว่างแขวง พ่อค้าลาวจะต้องทำการขออนุญาต เคลื่อนย้ายสินค้า และมีใบกำกับภาษีเพื่อใช้เป็นหลักฐานระหว่างเดินทาง

ทางด้านตลาดจำหน่ายของพ่อค้ารายใหญ่ห้วยทราย สินค้าส่วนใหญ่จะส่งไปจำหน่ายตามแขวงต่าง ๆ ใน 6 แขวงภาคเหนือของ สปป.ลาว แต่ปัจจุบันสินค้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาแย่งตลาดไปบางส่วน เนื่องจากราคาถูกกว่า เช่น รถจักรยาน หัวเทียน บุหรี่ ภูเขาไฟ จักรเย็บผ้า เสื้อผ้า ปูนซีเมนต์ ถ่านไฟฉาย กระบอกไฟฉาย อย่างไรก็ตาม สินค้าไทยบางชนิดยังสามารถส่งไปจำหน่ายยังชายแดนจีน และเวียดนาม เพราะคุณภาพสินค้าดีกว่าสินค้าจีน ได้แก่ ผงชูรส ผ้าห่ม

การติดต่อซื้อขายระหว่างพ่อค้ารายใหญ่ของไทยกับพ่อค้ารายย่อยจากแขวงต่าง ๆ ที่เดินทางมาซื้อสินค้าที่อำเภอเชียงของขั้นตอนปฏิบัติเช่นเดียวกับพ่อค้ารายใหญ่ห้วยทราย

พ่อค้ารายย่อย

การติดต่อซื้อขายระหว่างพ่อค้ารายย่อยไทยกับพ่อค้ารายย่อยที่เมืองห้วยทรายมีวิธีการประกอบการค้าดังนี้

- พ่อค้ารายย่อยห้วยทรายเดินทางข้ามไปซื้อสินค้าฝั่งไทยโดยตรงจากพ่อค้ารายย่อยไทยและจากบริเวณตลาดนัด หากนำเข้ามูลค่าไม่มากไม่ต้องชำระอากรขาเข้า (ครั้งละ 500 -1,000 บาท) และไม่ต้องขอใบแผน (โควต้า) จากบริษัทการค้าจำกัด

- บางส่วนรับซื้อจากพ่อค้ารายใหญ่ห้วยทราย แต่มีปริมาณไม่มากเนื่องจากต้นทุนสินค้าจะสูงไม่สามารถแข่งขันกับพ่อค้ารายอื่นที่ต้นทุนต่ำกว่าได้

- ทางด้านตลาดจำหน่ายของพ่อค้าดังกล่าว จะจำหน่ายเฉพาะในเขตตัวเมืองและบริเวณรอบนอกเมืองเท่านั้น ไม่กระจายไปยังส่วนลึกของแขวง

จุดการค้าเชียงแสน-ตันผึ่ง มูลค่าการส่งออกสินค้าจากเชียงของไปยังเมืองตันผึ่งมีไม่มากนัก เนื่องจากตลาดที่เมืองตันผึ่งมีขนาดเล็กเป็นการซื้อขายเพื่อการยังชีพของประชาชนบริเวณชายแดน